

Resebrev Nr 4

10–18 september 1975

STOCKHOLM–HELSINGFORS–TALLINN –MOSKVA–BAKU–RASHT–GORGAN

Inledningen på min sju månadersresa genom Asien, genom dåvarande Sovjetunionen till Iran. Jag var 22 år gammal och reste som vanligt själv och på egen hand. Började med att ta färjan från Stockholm till Helsingfors och där direkt vidare med färjan till Tallinn, huvudstad i sovjetrepubliken Estland. Stannade tre dagar i den vackra men nedslitna staden varefter jag tog tåg till Moskva och vidare flyg till Baku, sovjetrepubliken Azerbajdžans huvudstad. Tillbringade två trevliga dagar i Baku innan jag äntrade färjan över Kaspiska Havet till Bandar Pahlavi i Iran. Endast sju passagerare ombord på den stora båten, vi fick varsin förstaklasshytt. Resan fortsatte sedan österut under Ramadan mot Afghanistan.

KARAVAN-
SERAJEN
I BAKU

AVFÄRD FRÅN LUND

Tallinn, Estland

12 september 1975

Jag har kommit till Tallinn och Estland – Estniska Socialistiska Sovjetrepublikens huvudstad – utan problem och bor här på Hotel Vlrü, det största och lyxigaste hotellet i staden, på 7:e våningen i ett jättekomples på 22 våningar, byggt 1972 av finländare och ryssar gemensamt.

Staden är bevarad intakt. Hela gamla staden som består av två delar, dels den medeltida Hansa-köpmansstaden, dels palats/domkyrko/baron-residens-staden Toompea. De är åtskilda av en enorm mur som anlades på medeltiden för att skydda köpmännen i nedre stan från adelns herravälde. Det vimlar av fina hus, smala prång i gränder, massor av torn i stadsmuren och minnesmärken från stadens alla erövrare – danskar, tyskar, svenskar och ryssar – är skyddade för framtiden.

Första etappen på sju månaders Asienresa

Detta är första etappen på min andra resa i Asien som kommer att pågå i sju månader och vars slutmål står skrivet i stjärnorna. Min första Asienresa, tre månader 1972 med slutmålet Agra i Indien, gav mersmak men det har tagit tre år innan jag på nytt fått möjlighet att ånyo resa i Asien. Under mellantiden har jag pluggat på Lund universitet – tre terminer etnologi och två terminer socialantropologi och rest i Sverige och övriga nordiska länder, vandrat på Färöarna och rest med tåg i Sydösteuropa – med särskilt fokus på Bulgarien. Dessutom har jag jobbat som chaufför och trädgårdsarbetare på Grevie Trädgårds nejlike- och gurkodling utanför Staffanstorp, och på så sätt sparat ihop en reskassa.

Indienresan 1972 avslutade jag med en snabbrott från Kabul, Afghanistan via Sovjetunionen till Helsingfors för vidare befordran Lund några dagar före jul. Det var en smidig lösning. Nu när jag planerade för årets resa valde jag att göra en motsvarande bokning genom sovjetiska turistbyråns försorg, men denna gång för inledningen av resan varigenom jag slipper lång resa genom Europa och Turkiet och kommer snabbt till mer intressanta länder – Iran, Afghanistan, Pakistan, Indien, Nepal och vidare till Sydostasien. Dessutom en chans besöka några fler sovjetiska städer, just Tallinn och Baku vid Kaspiska Havet.

Resrutten jag valt utgick från Helsingfors i förrgår, den 10:e september på förmiddagen, för med färjan till Tallinn, en färja som kallas för Vodkaexpressen då den till stor del frekventeras av finländare som åker till Tallinn för att suppa.

Uppladdning i Stockholm

Dagen innan avfärden tog jag mig en långpromenad ut till Drottningholms slott, en rejäl sträcka på 12 kilometer, och tog båten tillbaka. Avresedagen besökte jag Arkitekturmuseum, Tekniska Högskolan och Stockholms universitet Frescati, innan jag tog mig till Värtahamnen och fartyget Svea Corona med avfärd klockan 18:00 för en natts färd till Helsingfors. Delade hytt med tre andra passagerare, en amerikan och två finländare.

Båtresan till Helsingfors led jag mig igenom, det var sådan kraftig sjögång att det inte gick att sova. Dessutom var mina hyttkamrater uppe och roade sig på färjan och kom inte till hytten förrän halv 2 på natten medan jag lagt mig tidigt. Och än värre på morgonen, då amerikanen gick upp 06:30, duschade, rakade sig, snackade och skrattade högt med en av finländarna. Jag drog kudden över huvudet och låg kvar fram till kl 07.45, då ensam kvar i hytten.

Jag åt kavring med räkost till frukost som hade med mig. Därefter upp på däck och fick se avslutande färden, passerade Sveaborg, därefter en smal passage och in i Helsingfors hamn.

Fyra passagerare med Sovjet-visum

Framme i Helsingfors strax efter klockan 9 och där behövde jag bara gå 400 meter bort till den andra båten M/S Tallinn som låg och väntade för en färd över Finska Viken till Tallinn.

Jag gick omedelbart ombord. Fram tills avfärden och även sedan emellanåt satt jag på däck utomhus i solen. Inga problem med finsk gränspolis eller tull etc. Men på båten fanns ett estniskt pass- och biljett-kontor, som man måste anmäla sig till.

De hade stenkoll på färjans passagerare, mitt namn fanns på en lista med totalt fyra namn, och jag blev avprickad. Det var tydligen vi som skulle stanna i Tallinn med visum. Övriga resenärer – alla finländare – tillåts stanna några timmar i Tallinn och sedan ta färjan tillbaka utan visumkrav.

Nu är kl 13:10. Jag har varit på denna båten i 4 timmar, drygt en halvtimme återstår. Det är kraftig dyning, jag sitter i däck-avdelningen, här finns ett café men det är stängt. Vilat hela förmiddagen men nu känner jag mig piggre.

Just nu passerar vi en stor ö på vänster sida, i övrigt inget land i sikte - eller jo – nu ljög jag för i horisonten skymtar jag nu den estniska kusten. Jag undrar hur pass/tull-undersökningen blir i Tallinn, jag har ju tråkiga minnen från förra resan 1972. Har i alla fall förberett mig genom att fylla i tulldeklarationspapper, som finns här på båten.

Sovjetiska örlogsfartyg

Båten ankom Tallinn klockan 14.15, sista biten såg jag fullt med örlogsfartyg i hamnen. Tallinn hyser en av Sovjets största flottbaser.

Passkontroll skedde ombord på båten, det gick snabbt och utan trubbel. Vid avstigningen fick man lämna tulldeklarationen för stämpling, men ingen kontroll gjordes av bagaget.

Visade sig att många båtpassagerare tillhörde en finsk gruppresa, de fick ta buss till hotellet. Jag däremot och en kanadensisk gentleman möttes av en estnisk kvinna som väntade utanför terminalen, och fick åka i en svart diplomatbil till vårt hotell.

Klockan är 23, rysk tid. Sitter i mitt lyxiga rum på sjunde våningen till det jättelika Hotell Viru mitt i Tallinns centrum, 23 våningar högt, byggt 1972 gemensamt av Finland och Sovjet. Har blandade intryck, först blev jag imponerad och njöt över rummet – det finaste jag bott på någonsin, men sen dess har jag fått se en massa trista saker.

Jag sitter och lyssnar på radio. Det finns en inbyggd radio i hotellrummet men med endast tre kanaler: Radio Moskva + estniska program 1 och 3.

På min egen lilla radio kan jag emellertid få in finländsk radio på FM, och jag har just lyssnat på nyheterna på svenska. Annars på mellanvåg är det bara Sovjet som hörs, regimen kör störsändningar som förhindrar medborgarna att lyssna på utländska stationer.

Sjaskiga miljöer

När jag checkat in på hotellet och vilat några timmar gick jag ut på stan. Först växla pengar. För en check på 50 US-dollar fick jag ut 36 rubel och 90 kopek. 10 kopek i provision.

Tog så en lång promenad i Tallinns gamla medeltida stad med massor av torn i muren

runt, för att känna på atmosfären och få ett första intryck, utan karta eller kunskaper. Mycket sjaskiga miljöer med nergångna orenovade hus.

Människorna påminner mig om **Lena** på Öland. Här finns det många flickor som har precis hennes drag, inte så underligt, Lena är ju till 75 procent estnisk/lettisk. Men här är också många ryssar, liksom många mindre vackra estländare. Träffade inte en enda person som var nyfiken på mig eller sökte kontakt. Enorm skillnad mot Asien, men däremot inte så annorlunda mot Sverige.

Efter en lång vandring runt hela stan kom jag så åter till hotellet. Hungrig men var äta? Beslöt äta på en restaurang belägen på 22:a våningen, men väl där uppe blev jag motad och hänvisad till restaurangen på andra våningen. Nu på kvällen var dörrarna till hotellrestaurangen låst, och man måste visa ett kort – som jag inte fått – för att en dörrvakt ska öppna dörren.

Utan kort nekades jag tillträde, och jag gick ut på stan igen för att äta någon annanstans, men fann ingenting i de närmaste kvarteren (hade heller inte sett något under promenaden). Förargad åter till Viru och våning 2 och krävde att bli insläppt och det blev jag nu på nåder.

Käkade ostsallad, kött med grönsaker och och lemonad. Kostade 1,81 rubel. Efteråt tänkte jag dricka kaffe i baren, men där godtog de endast västvaluta så jag lät bli. Till rummet, lite förbittrad, men tog ett bad och mådde bättre. Tog mina första mariatabletter (klorokinin). Skall i fortsättningen ta sådana varje onsdag och söndag, två piller per gång.

11 september 1975

Falsk historiekritik

Klockan är 13.05, en soldisig torsdag i i Hirve Park på Svenska Bastionen i Tallinn. Ett av de få svensk-minnena. Under 149 års tid – 1561-1710 – var Estland en del av Sverige och i slutet av 1500-talet var Tallinn (som förr hette Reval) faktiskt Sveriges tredje största stad.

Men enligt en propagandistisk bok jag köpt för 81 kopek var svensktiden en parentes, liksom självständighetsperioden 1918-1940 var det. Det talas storslaget om allt gott ryssarna gjorde efter att ha besegrat Sverige i Det stora Nordiska kriget (ett krig som pågick mellan 1700 och 1721 och utkämpades mellan å ena sidan Sverige, hertigdömet Holstein-Gottorp och under en begränsad tid även Osmanska riket på ena sidan; och på andra sidan en koalition bestående av Sachsen-Polen, Danmark-Norge och Ryssland).

Boken är fylld med av falsk historieskrivning. Det famhävs att ett starkt proletariat växte fram som genomförde en revolution 1918, men den nationella bourgeoisin tillsammans med kvardröjande tyska trupper samt vitryska, svenska, danska och finska soldater införde vad man beskriver som en borgerlig diktatur, och från 1934 rent fascistisk.

Estlands "befrielse" 1944

När andra världskriget bröt ut 1939 tvingades man på grund av spänt läge ingå ett avtal om icke-våldsangrepp med Sovjet, men som esterna svekfullt bröt mot. Estlands arbetare påstås vidare 1940 ha tagit makten och omgående ha ansökt om medlemskap i Sovjetunionen. Så beskriver man alltså **Hitlers** och **Stalins** överenskommelse om att låta Hitler erövra Polen och ge Sovjet fria händer att ta makten övet de tre baltiska länderna.

När den tysk-sovjetiska vänskapen ett år senare förbyttes i krig invaderades Estland av nazityska soldater, vilket sedan möjliggjorde för Sovjet att 1944 återerövra Estland och kalla Röda Arméns nya oкупation för landets "befrielse".

Man har inte insett i Sovjet att denna typ av förenklad historiebeteckning är oärlig, med utelämnande av väldigt många väsentliga upplysningar, framhävande av vissa andra som passar in i en färdig teori om hur utvecklingen gått till och vad som är bra för Sovjet. Det är som att läsa kristna missionsrapporter om läget i Indien eller ett svenskt fotbollsreferat från en landskamp mot ett främmande land. De egna insatserna överbetonas och värderas särskilt positivt och okritiskt, de andra bemöts med kritik och förakt. Negativa uppgifter om det egna tas däremot inte upp.

Boken tar exempelvis upp läget 1917. I Estland var den politiska situationen liksom i Ryssland spänd, med mensjeviker och socialistrevolutionärer i majoritet, medan bolsjevikerna utgjorde minoritet. Men ett år senare påstås bolsjevikerna plötsligt ja blivit majoritet och tog makten. Men var räknades majoritetsförhållandena, inte bland folket väl? Hur bolsjevikerna bar sig åt för att bli majoritet – det står det inget om, för manipulation och bedrägeri är något som man bara skyller motståndare för.

Sover gott på långresor

Vaknade först 9.30 idag, sov alltså i 10 timmar utmärkt gott och skönt, drömde mycket. Alltid när jag på dagarna känner mig ensam och villrådig + att jag inte druckit alkohol kompenseras jag rikligt på nätterna. Det är väl därför jag till skillnad från de flesta sover ännu mer när jag är ute och resar än när jag är hemma i tryggheten och har fullt upp med saker att göra och vänner att träffa.

Direkt ned till matsalen och åt frukost (hade kupong värd en rubel). Kaffe med grädde, omelett, bröd, smör, ost, salami, yoghurt och wienerbröd.

Köpte en guidebok om Tallinn och gick upp på rummet, satt och läste till klockan 12. Då ut på stan via Raekojaplatsen uppför Pikk Jalg med den enorma muren som skilde adelns residens Toompea, varifrån Estland styrts, från den fria Hansa-staden Reval.

Namnet Tallinn är den gamla folkliga benämningen, från 1926 officiellt namn på staden – det betyder "Danskarnas stad". Danskarna tog Estland på 1300-talet, men sålde senare regionen till Tyska Orden. Därefter erövrades landet av Sverige på 1500-talet.

Kända adelsmän begravda i domkyrkan

Besökte Tallinns Domkyrka, med 1,4 meter lägre golv än dagens marknivå. Massor av kända adelsmän ligger här begravda, några av dem särskilt intressanta för mig:

- **Adam Johan von Krusenstern** tillhörde en i Estland bosatt gren av den svenska adliga ätten von Krusenstjerna. Hans farfar, överstelöjtnanten i svensk tjänst, **Evert Filip von Krusenstern**, var sonson till ståthållaren **Filip Krusenstjerna** och kvarstannade i Estland vid landets avträdande till Ryssland.

Krusenstern utsågs till chef för en rysk vetenskaplig sjöexpedition, med vilken följde medlemmar av en diplomatisk beskickning till Japan. Resan – den första ryska världsomseglingen – varade från augusti 1803 till augusti 1806. Vägen togs över Atlanten och

förbi Kap Horn samt vidare över Stilla havet till Kamtjatka och Japan, där han försökte upprätta handelsförbindelser med landet.

- En annan spännande person som ligger begravd i domkyrkan är den tysk-baltiske adelsmannen **Nikolai Robert Maximilian Freiherr von Ungern-Sternberg** (1886-1921) som kallades för den Galne Baron. Han var en ultrakonservativ monarkist som var en sällsynt brutal general på den vita sidan i inbördeskriget som följde på ryska revolutionen.

Krigsherre i Mongoliet

Han begav sig helt på eget bevåg till Mongoliet – ett land som frigjort sig från Kina 1912 och blivit en teokrati under ledning av det buddhistiska samfundets religiösa överhuvud med titeln **Bogd Khan**. Ungern-Sternberg som själv fascinerades av lamaistisk buddhism blev en krigsherre i Mongoliet med en ambition att återupprätta ett mongoliskt imperium under Bogd Khans ledning,

Kinesiska trupper försökte emellertid återta det som kallades för Yttre Mongoliet och ockuperade 1919 huvudstaden Urga – sedermera omdöpt till Ulanbaatar. Men Ungern von Sternberg ledde ett kavalleriförband som drev bort kineserna från Yttre Mongoliet i februari 1921. Den södra delen av mongolernas land kallat Inre Mongoliet förblev dock under kinesiskt styre.

Ungern von Sternberg återgav den formella makten till Bogd Khan, men tog själv under fem månaders tid den faktiska kontrollen över Urga och gjorde Mongoliet till en bas för den vita sidan i det ännu pågående ryska inbördeskriget. Under den tiden styrde han hårdhänt och var skoningslöst brutal i att bekämpa sina motståndare, i all synnerhet bolsjeviker.

I juni 1921 begav han sig till östra Sibirien för att strida mot Röda Armén, men han tillfångatogs och avrättades 15 september 1921 i staden Novonikolaev. Röda Armén kunde därefter tillsammans med en grupp mongoliska kommunister ta över makten och förvandla Mongoliet till en folkrepublik och satellitstat till Sovjetunionen.

Finländsk svenskspråkig radio

Klockan 18:00. Sitter på rummet och lyssnar på finländska radions svenskspråkiga sändningar, just nu ett program om de finländska samernas situation och de olika partiernas syn. Av 12 partier hade sju avböjt att svara, och av de fem partier som faktiskt svarat var det bara ett som hade ett handlingsprogram för samefrågan.

På eftermiddagen besökte jag Sjöfartsmuseet vid Great Coast Gate (annat namn för Skånebastionen) och Historiska museet vid Vene 17. Promenerade i en park, varit på järnvägsstationen och tittat, samt druckit kaffe och ett glas konjak på ett café för 1,37 rubel!! Folkligt ställe och ändå så dyrt.

Drömlig föreställning på Stastoperan

På hemvägen passerade jag Estniska Statsoperan. och såg att baletten "Anna Karenina" skulle spelas ikväll kl 19. En föreställning regisserad av **Margarita Pilikhina** till musik av **Rodion Shchedrin** och med dans av **Maya Plisetskaya** och Bolshoiteaterns balett. Jag gick in och till min glädje fick boka plats på 11:e raden för 1,30 rubel.

Det blev en fantastisk balett med rätt modern musik och med ett impressionistiskt skimmer över

sig, som ett drömspel, en dröm som övergick till att bli en mardröm.

Tredje och avslutande akten var slut 21.10. Då gick jag till ölrestaurangen Karja Kelder. Stod med sex andra personer och köade utanför, så kom en gubbe och öppnade åt oss. Ingen trängsel där inne. Fick utan att ha beställt två halvliters öl, och så ville jag ha mat och fick kött och potatis med sås. Härligt pimpla öl och känna hur härligt livet är. Skön källarlo-kal. Dock blev det dyrt, hela 2 rubel.

Medan jag satt och väntade på maten kom en underbart skön, långhårig rödhårig finsk tjej som tydligen organiserade den finska gruppresan och snackade med mig. Redan på båten från Helsingfors såg jag henne och blev helt ifrån mig, sen har vi setts på operan i kväll och nu på restaurangen. Hennes grupp skulle fara till Helsingfors imorgon kväll. Jag berättade för henne att jag ska resa till Indien.

Till hotellet klockan 22 och till sängs 23.25. Imorgon ska jag packa, skriva brev hem och förhoppningsvis ha tid att besöka friluftsmuseét Rocca al Mare innan avfärd med natttåget till Moskva, andra klass sovvagn. Jag kommer att hämtas och köras till järnvägen klockan 18:30.

Innan jag gick till baletten ikväll hämtade jag för övrigt ut mitt pass och mina biljetter och vouchers för den fortsatta färden genom Sovjet på Intourist-kontoret på hotellet.

12 September 1975

Njutbart besöka frilandsmuseet

Klockan är 14.05, sitter några meter från havet på en udde nordväst om Tallinn, Rocca al Mare, befinner mig i friluftsmuseét fullt med intressanta gamla estniska gårdar och andra byggnader, värdshus, smedjor, kvarnar etc. Alltihopa utplacerat i skogen, det är skönt att bara gå omkring här med all friden, vackert väder och med havet inpå sig. Utsikt mot Tallinn på andra sidan viken.

Tog buss nr 3 hit ut. Först for jag åt fel håll, ned i industrihamnen, förbi flera fabri-

ken bland annat Volta-fabriken. Men det var ju bara intressant. Rocca al Mare var ändhållplatsen åt andra hållet. For i nästan en timme. Biljettautomat på bussen – betalade 5 kopek. Vet ej om det var riktigt. För att komma till friluftsmuseet fick jag sedan promenera ytterligare en kilometer från busshållplatsen.

Drygt 4 timmar kvar i Tallinn. Jag gick upp 08:45 imorse. Ned och åt frukost, och köpte några vykort. Så upp på rummet. Packade. Skrev brev hem och vykort till **Rigmor** (hon bad om ett kort härifrån). Klockan 11 lämnade jag rummet, men lämnade ryggsäcken nere i bagageinlämningen. Så ut och åkte buss.

Här på museét har jag gått med anteckningsblock och noterat vad jag har sett. Inte för att jag vet om det ger mig något, men det är trevligt att göra något vettigt. Sedan for jag åter till Tallinn, och spenderade eftermiddagen med att promenera runt i stan samt besökte Stadsmuseét,

Tre damer och jag i samma kupé

Klockan är 19.55 och jag sitter på tåget som rullar på genom norra Estland på väg från Tallinn till Moskva. Delar kupé med tre damer 40-50 år gamla, inget snack alls. Vi har fädats en timme. Jag for med bil till järnvägen klockan 18.30.

Liten trång kupé utan mjuk rygg eller armstöd. Men 4 bäddar och en tåg-madam som skötte om oss och vagnen. Hon lagade gott te från vagnens samovar och serverade oss, så jag fick avsluta mitt skrivande.

Till sängs redan kl 9, de andra fick först byta till nattkläder och lägga sig, medan jag var ute, sedan kom jag in. Bäddade – först med madrass, två lakan, örngott, kudde och filt. Behöll jeansen på mig. Till en början var det väldigt varmt, låg utan filt, men framåt natten var det skönt att krypa ned. Njöt av resan, låg o tänkte länge.

MOSKVA, RYSSLAND

13 september 1975

Tillbaka i Moskva – samma hotell som förra gången 1972, Metropol, där de flesta utlänningar placeras. Jag tycker Moskva är en hemsk stad med sina stora avenyer, jättelika torg och enorma monumentalbyggnader, men värst av allt är detta organiserande av allting. 10 000-tals turister vallas omkring i grupper, poliser dirigerar trafiken inne i Kreml, och ger ett enda alternativ för hur folk ska gå.

Människor står i kö i flera timmar för att titta på **Lenins** lik. Röda Torget avspärrat, polisbilar kör runt där, gående poliser upprätthåller ordningen och ser till att kön till mausoléet håller en viss formation. Brudpar firar äktenskapet med att se på en död människa.

Trubbel med biljetter

Steg upp klockan 7 imorse, och när jag gått ut klädde damerna på sig. Trist landskap, i alla fall i det rådande vädret, vagnsmdamen kom med kaffe. Framme i Moskva klockan 09:00.

Direkt på perrongen väntade en kille från Intourist som talade arabiska och "afghanska", men inte engelska eller tyska. Ingen bil väntade, så killen sprang och ringde ett samtal, och efter 15 minuter kom en bil som körde mig i vrålfart rätt genom Moskva. Vädret var kallt, grått, helmulet, regntugnt och oinbjudande.

Fick ett rum på Metropol, nummer 2057 med utsikt mot en innergård. Packade upp men sedan ned för att kaka frukost klockan 10. Det var gående smörgåsbord, kostade en rubel. Därefter gick jag till Servicebyrån för att visa pass och biljetter.

Nu blev det trassel – typiskt för rysk byråkrati. I Tallinn hade Intourist gett mig resterande biljetter avseende flyg från Moskva till Baku och båt över Kaspiska Havet till Iran, men nu påstod Moskva-folket att båtresan inte var betald.

Jag bad dem att ringa Tallinn-kontoret och reda ut saken. Men det var omöjligt, sade man. Jag hade inga kvitton men jag räknade ut att det måste vara så att vouchern för flygresan imorgon på 44 rubel inkluderar båtpriiset. Klockan 19 idag skall jag återkomma och hämta biljetterna, får se hur det går.

Längtar till Asien

Kände mig först väldigt irriterad över detta smolk i glädjebägaren, men lugnade ner mig. Det väsentliga är att se fram emot att jag kommer till Baku imorgon, sen brukar saker och ting lösa sig. Förresten är det bra att börja smaka på fenomenet att planer måste ändras alltefter hur situationer förändras, som det är i Asien.

Jag är så djälva trött på denna stad efter att ha tagit en långpromenad bland annat inne i Kreml och sett på byggnaderna där Lenins arvtagare – proletariatets och arbetarklassens självutnämnda representanter håller till och lever sitt hemliga, av polisen skyddade, liv.

Under promenaden besökte jag Vasilijkatedralen, 20 kopet inträde, stor besvikelse. Kom till-

baka till hotellet vid 14.30, in på servicebyrån. De hade då genom Intourists huvudkontor telegraferat till Talling, men ännu ej fått svar.

Jag upp på rummet och där sitter jag ännu klockan 17.30. Var ute i Beryozka-affären och köpte mig en 37:a Long John för 2,55 rubel (men betalade i dollar). Bättre suppa på rummet än betala dyrt på kafé och restaurang. För dricka måste jag för att dämpa min oro.

För övrigt har jag redan i sinnet förflyttat mig till nästa resetapp i Iran och Afganistan. Läser medhavda böcker: Fodors resehandbok om Iran och **Jan Myrdals** "Resa i Afghanistan",

Bra skrivet, intressant, lättläst!

På väg till värmen

Klockan är 19.55, sitter i nattdräkten i sängen. Imorgon skall jag var nere i receptionen klockan 9, flyget går klockan 11. Jag har nu fått mina vouchers, varav en är på 10,58 rubel som jag vet är priset för båtresan. Så jag är nöjd. Men in i det sista vägrade de att ge med sig på Intourist.

Avslutningsmiddagen på hotellet blev Moskva Borscht, rödbetssocker – härligt gott, med öl till. Trött, ska sova nu. Kan ju gå upp lite tidigare imorgon istället.

BAKU, AZERBAJDZJAN

14 september 1975

Underbar strandpromenad och vänliga människor

Tre timmars flyg till Baku, Azerbajdzjans huvudstad och till behaglig sommarvärme, 25-30 grader, oljeborrarn överallt runtom staden och ute till havs. Själva staden är väldigt fin. Längs hela stranden en flera kilometer lång strandpromenad, ett bälte på 200-300 meter mellan havet och gator, vackra kvarter med välbevarad traditionell bebyggelse.

I och med Baku kom jag till en miljö med vänliga, spontana och gästvänliga människor. Redan killen från Intourist som mötte mig på flygplatsen direkt utanför planet var jättetrevlig och 22 år – lika gammal som jag. Han talade tyska.

På en folklig uteservering träffade jag på kvällen tre azerbajdzjanska bröder, en var direktör på ett statligt företag, en var busschaufför och den tredje yngste som jag snackade med – mestadels genom teckenspråk och enstaka glosor och meningar som han förstod av engelskan – jobbade på Azerbajdzjans radio. De bjöd mig på en komplett middag, kyckling, bröd, tomater, gurka, lokala aromatiska örter, fårost och massor av vodka. Allt betalade de. Hade det inte varit för att jag var inplacerad att bo på stadens lyxhotell med den kontroll som därigenom följer kunde jag ha fått bo hos dem.

Så annorlunda mot Moskva

Detta är alltså också Sovjetunionen men en värld totalt annorlunda mot Ryssland. Klockan är 17.15 lokal tid (ytterligare en timme fram mot Moskvatid). Sitter vid balkongen till mitt fina dubbelrum på Hotel Azerbaijan och läppjar på ett glas whisky efter att ha badat och bytt kläder. Njuter av värmen, 22 grader varmt och med klarblå himmel. Utsikt rakt mot Azerbajdzjanska sovjetrepublikens väldiga regeringsbyggnad, en massiv byggnad i sten med ett stort ödsligt torg framför.

En gata, en park med björkar, en tall, palmer, popplar och andra träslag, där bakom ligger hamnen. Jag befinner mig vid Kaspiska havet, äntligen har jag fått beskåda dig. Från flygplanet såg man inga stränder, så det är ingen liten sjö utan är som vore det havet.

Baku är en mänskligare stad än Moskva, ändå är det Sovjets i storleksordning femte största stad med 1,5 miljoner invånare. Mycket turister – speciellt japaner och östeuropéer

var inte vad jag räknat med.

Hela dagen har jag ägnat åt att resa. Vaknade 07.40 – efter nästan 12 timmars sömn och, packade klart och gick till receptionen klockan 8. Stor rymlig bil tog mig Domodedovo-flygplatsen några mil utanför Moskva. Tog en halvtimme. Vädret var oförändrat ruttet, helmulet och råkallt. Kördes direkt till en speciell väntsal för utlänningar, och köpte frukost i ett café, te, två kokta ägg och en macka.

Höll på att fara med fel flygplan

Checkade in mitt bagage och mig själv hos flygbolaget (Aeroflot) klockan 09.15. Satt sedan och väntade, läste vidare i Fodors Iran-guide. Planet skulle avgå 10.54, och strax innan uppfattade jag det som att en buss skulle fara till planet. Jag ställde mig i dörren, men följde med fel grupp, till fel plan.

När detta upptäcktes blev flygplatspersonalen hysterisk. En Intourist-kvinna ordnade så att jag fick åka med en bagagevagn bort till planet till Baku. Kom som sista passagerare ombord vilket medförde dålig plats.

Molnigheten försvann och mat serverades, jag kunde koppla av. Framme i Baku klockan 14 och for med taxi till stan och hotellet, ett höghus mitt i centrum. Min guide var väldigt trevlig och berättade under färden om staden. Det var långt till stan, vi for förbi massor av oljetorn, Baku är Sovjets olje-centrum.

Stank av orenat avloppsvatten

Efter att ha checkat in på hotellet tog jag en promenad på stan. Frågade efter karta och guide om staden på Intourists servicebyrå, men de hänvisade till bokaffär i stan. Hamnade så småningom nere på strandpromenaden, satte mig där och åt något som kallades granatäpple, en röd frukt med en massa röda kärnor.

Ut på en lång pir. Här var det dock förfärligt, en stank av orenat avloppsvatten i hamnet. Solnedgång och klockan var 19, jag gick till hotellmatsalen för att äta. Men blev stoppad av en vaktmästare i dörren ity den var abonnerad ikväll av ett sällskap.

Gick därför till den folkliga serveringen på strandpromenaden där jag alltså träffade de tre bröderna, och hade en supertrevlig afton med dem. Och som jag redan nämnt betalade de för allt. Utbytte adresser och gav mitt foto, innan jag tog mig till hotellrummet, glad, lycklig och full.

15 September 1975

Sov illa inatt, inte på grund av fyllan som var enbart behaglig, men på grund av den olidliga hettan. Gick upp klockan 8. Vädret var inte helt klart, utan det var soldis men varmt så det förslog. Packade ihop, ned klockan 9 till Servicebyrån för att lämna mina vouchers. Inga problem, beslöts att jag skulle komma åter klockan 15, få min båtbiljett och bli körd till båtstationen. Hämtade packningen på rummet och lämnade den nere i garderoben. Så runt och drog på stan.

Hade fått en stadskarta av en trevlig Intourist-anställd som jag blivit vän med. Men först frukost – te, bröd, smör, två stekta ägg. Kostade 70 kopek, billigare än värdet på den den frukostkupong jag betalade med varför jag fick ryska pengar i retur. Detta kom att skapa problem senare.

Sultanens palats bevaras

Ägnade dagen åt att vandra runt i Bakus gamla stadsdel med trånga gränder, träbalkonger och trevliga människor. Man höll som bäst på att restaurera en rad historiska byggnader, flyttat en del byggnader från andra platser för att skapa en än mer komplett bild av det medeltida Baku såg ut med en mur runt.

Det gäller sultanen **Shirvanshahs** imponerande palats, karavanserajen, badhus och moskeer. Ännu återstår mycket att göra. Vad som nu fanns att besöka var dels Jungfrutornet (*kыз kolasy*), ett högt torn försett med sinnrika konstruktioner för vatten och avlopp för att kunna motstå en belägring; och dels sultanens palatsmuseum.

Museet är fyllt med underbara mattor, smycken, husgeråd och vapen från sultanatets dagar som upphörde 1813 då Ryssland efter det utdragna rysk-persiska kriget 1804 –1813 erövrade hela Kaukasien. Tyvärr har man på typiskt sovjetiskt historieförfälskande vis i den första salen nödvändigtvis placerat moderna mattor, bland annat en tre meter lång med motiv av Lenin.

Resten av dagen fram tills klockan 14 då jag tog mig till hotellet, tillbringade jag på strandpromenaden, en skön plats med alla slags stånd, teserveringar och restauranger, vatten- och glassförsäljare, fontäner, soffor, massor av människor, bordtennisbord, brädspele (säkert 20 stycken). Parkmiljö med alla slags subtropiska träd.

Schackspelande farbröder

Äldre farbröder satt och spelade shack snabbt och rutinerat; och en del proffsspelare som spelade simultant blixstshack som följdes med stort intresse av en mängd åskådare. Skolelever och vackra flickor och unga par strosade omkring. Kort sagt – ett underbart trevligt ställe, en mötes-plats för att träffa folk och ha det skönt.

Jag plågades emellertid av nervositet inför avfärden, med tull och annat otrevligt. Återvände till hotellet och träffade genast min vän på servicekontoret. Han hade letat efter mig för att meddela att han löst problemet med vouchern för båtresan som Inrtourist i Moskva inte kunde klara av. Jag fick bara betala en rubel extra för båtbiljetten som jag betalade.

Klockan 15 for jag i väg med bil till passkontrollen på båtstationen, och tryggt nog följde

min vän med dit. Mitt pass hade redan skickats dit. Båtstationen var en enorm byggnad där passkontrollen var inrymd. En medelålders glasögonprydd tullare bad mig slå mig ned. Han pratade engelska.

Förödmjukande tullkontroll

Så till dagens otrevligheter. Det uppstod en diskussion om mina pengar. Jag fick visa alla kvitton och han räknade mina pengar. Och så får jag ett djävla besked. De 18 rubel (motsvarande 120 kronor) jag hade kvar gick inte att växla – det fanns ingenstans att växla pengarna på färjeterminalen – och att föra ut rubel från Sovjetunionen var förbjudet.

Fick välja mellan att köpa souvenirer eller att få ett kvitto. *”Nästa gång ni far till Sovjet, inom tte år, kan ni utnyttja pengarna”*. Tullchefen gav mig dock adressen till en bank i Moskva. Enda sättet få ut pengarna ur Sovjet är att skicka kvittot till den banken. Det skall jag göra. Skrev ett brev på kvällen som jag ska skicka från Iran, och meddelade pengarna ska sändas till Sverige. Så var det tullkontroll. Förutmjukande som alltid.

Varje grej undersöktes, varje papper i plånboken granskades och varje bok kontrolleras noga. Dock avslutades kontrollen när halva innehållet i ryggsäcken genomfördes. Sedan fick jag sitta ut och vänta med de andra passagerarna, fortfarande inne på tullkontoret.

Tullchefen riktigt trevlig

Tullarna slog sig också ner, och tullchefen som sysslat med mina pengar visade sig nu vara hjärtligt trevlig, förhörde sig nyfiket om mina studier i etnografi (jag säger till alla att det är mitt ämne); och om mina språkkunskaper, han hade justa idéer.

Jag glömde bort mina obehagskänslor som är ständigt närvarande vid pass/tull-kontroller och bland poliser och militärer. Folk som han kan vara trevliga, men är nyckfulla. De har makten och kan göra precis som de vill, det är en ojämlig relation.

KASPISKA HAVET

15 september 1975

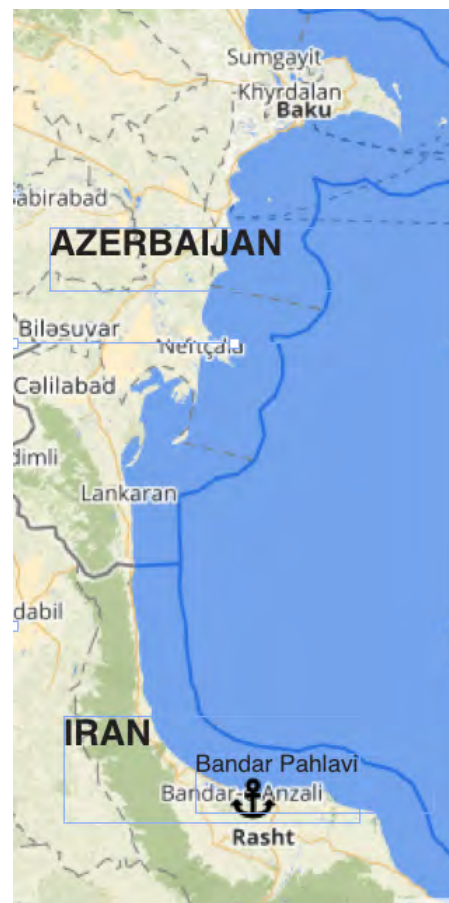
Ombord på M/S Guriev med färd från Baku i Azerbajdzjan till Bandar Pahlavi i Iran. Klockan är 20.30 iransk tid (21.00 azerbajdansk). En fantastisk upplevelse att färdas på Kaspiska Havet med ett passagerarfartyg som har fler besättningsmän än passagerare. Endast 10 passagerare, varav sex stycken åt och umgicks i matsalen. Två sovjetiska kvinnor, en från Tjeckoslovakien, en kvinna med dotter från Iran och så jag.

Förstaklasshytter åt alla

Inkvarterad i en förstaklasshytt med bäddad säng, soffa, bord, skåp, tvättställ, fläkt, radio och fin utsikt genom fönstret (nu är det förstås mörkt, men tidigare kunde jag skåda alla oljeborrtorn som finns utanför Baku, även ute till havs.). Att jag bara har betalt för en tredje-klassbiljett har inte betytt något.

Pass och biljett lämnade jag dock när jag steg på skeppet – och min vaccinations-bok är också tagen och har ej fått åter. En stor fryntlig husmor har hand om oss och restaurangen. 16.30 var det middag – soppa och en bit fårkött med grönsaker. Päronsaft till. Och nu för en halvtimme sedan var jag på ett kvällsmål: Te och smörgåsar och god fårost.

Husmor är så trevlig, hällde upp mer te hela tiden. Behöver

inte betala någonting, maten ingår tydligen i biljettpriset (som då blir ännu mer fantastiskt billigt). Sitter nu på rummet, dricker lite Long John whiskey och njuter. Känner mig underbart fri, svävar bortåt, kan planera min resrutta hur som helst, sitter här och planerar hur jag ska ta mig genom Iran, genom Afghanistan, till Singapore, Indonesien etc.

Belöning för alla vedermödor

Det är kvällar som den här och den igår som förgyller resan, är belöningen för alla vedermödor som kommer emellenåt, som förhindrar hemlängtan, som får en att längta ut igen efter hemkomsten just för att få uppleva detta.

Tänk om jag suttit på Spisen igår kväll istället för på en lokal servering i Azerbajjan och träffat **Magerram** och hans bröder, eller gått på bio i Lund ikväll istället för att sitta på M/S Guriev på väg mot Bandar Pahlavi. Haha, fan vad fint att vara här!

Ombordstigning klockan 15:50, och fick direkt en hytt. Prick 16:00 lämnade båten Bakus superskitiga hamn. Avloppet släpps totalt orenat ut, vattnet är helt brunt, stinker och det flyter omkring skit. Dessutom en tunnt oljelager på ytan, även långt ut till havs på grund av oljeutvinningen

Klockan nu 21.45, för en halvtimme sen var husmor här och lämnade en flaska azerbajjanskt mineralvatten. I morgon bitti når vi Bandar Pahlavi och Iran. Skall försöka ta mig per buss längs kusten bort till Gonbad-e Qabus, och sedan vidare mot Meshad. Undviker att passera hemska Teheran.

RASHT, IRAN

16 September 1975

Regnet vräker ner och det har det gjort hela dagen ända sedan jag först tittade ut imorse och trodde båten fått motorstopp eftersom vi var mitt ute till havs och motorn slogs av vid halv 6. Så var dock ej fallet – utan vi låg stilla utanför Bandar Pahlavi men for inte in i hamn förrän klockan 08.30.

Frukost serverades på båten vid halv 8, men jag kunde knappt få i mig en smörgås och en kopp te. Tog två kokta ägg med mig. Väl i hamn var vi embarerade utanför en annan rysk båt, och vi fick vandra över denna så småningom. Pass och hälsokort lämnades direkt till de iranska myndigheterna.

Så i land och promenad bort till tull-lokalen. Lång, lång väntan. Jag fick fylla i ett inrese-papper. Först kl 11 fick jag så det nödvändiga kritstrecket på ryggsäcken (utan att kontroll gjordes) och kunde lämna hamnen.

Vandrade i regnet huvudgatan ned, sökte efter en bank och fann en med hjälp av två killar. Banken tog inte resecheckar, men väl en 10-dollarsedel. Fick ut 670 rials (1 krona ≈ 15 rials).

Nu är klockan 17.10 och jag sitter på ett hotellrum utan engelskt namn i staden Rasht en bit från Bandar Pahlavi. Jag är fortfarande dåsig på grund av ett misstag jag gjorde imorse. Det var nämligen grov sjö på natten och jag trodde att vi var långt ute till havs och tog därför ett sjösjukepiller. Det fick full effekt lagom tills att vi steg av båten.

Delade taxi med kvinna i slöja

Lämnade Bandar Pahlavi för att ta mig till den något större staden Rasht. Hittade ingen buss, men frågade folk och fick hjälp att åka en delad taxi för fem rials till taxistationen i Bandar Pahlavi, och därifrån en ny delad taxiresa till Rasht.

En kvinna i slöja satt bredvid mig i baksätet, och tre män fram inklusive chauffören som på alla sätt försökte kommunicera. Längs vägen lade jag märke till husen, kvadratiska, de äldre med stomme av hö, klädda med halm, nyare hus av sten med plåttak. Resan kostade 25 rials

Väl i Rasht letade jag efter hotell. Frågade på två ställen, men där var fullbelagt, då stannade jag till hos några ungdomar som tilltalat mig och jag blev genast översvämmad av intresserade. En kille, en student som talade lite grand engelska, erbjöd att hjälpa mig att finna ett hotell. Killen tog mig också till en affär och hälsade på vad som väl var hans far och bror samt två kompisar med honom.

Hopplöst med hotell – fullt överallt. Till sist tröttnade väl min nyfunne vän för vi träffade en äldre man som övertog mitt fall, medan min vän stack utan att avtala något om att träffas senare. Med denna man gick jag runt till fler hotell. Lyxhotellet Hotell Iran hade visserligen rummen till priset 690 rials. Nej tack.

Alla kläder dyngsura

Så begav vi oss på en bakgata, uppför en trappa och så fann vi det namnlösa hotell där jag tog in. 150 rials per natt, hyfsat pris. Fick fylla i ett papper och lämna passet.

Upp på rummet och vilade till klockan 15. Lade min blöta ryggsäck på tork liksom den dyngsura rocken, blöta byxorna och strumporna. Får använda sandalerna istället. Har kängorna på mig nu. Hoppas grejorna är torra tills imorgon då jag fortsätter min resa österut.

Att det regnar otroligt mycket på sydsidan av Kaspiska Havet beror på de höga bergen, Elburz, söder om – de fuktiga vindarna kommer ej över utan faller ned som regn och bidrar till att skapa ett bördigt jordbruksområde här längs Irans Kaspiskahavskust. Här finns risfält, te- och bomullsodlingar. Skörden av bomull pågår just nu.

Jag har köpt en bussbiljett för en minibuss tillhörig Iran Tourist till Gorgan, 50 mil österut, kostar 200 rials. Avfärd i morgon bitti klockan 8.

Ramadan skapar matproblem

Det är Ramadan, fastemånaden, och den håller på i 21 dagar till, kan eventuellt vålla problem med mathållningen. Klockan 18 var jag nere i hotellets restaurang och ville äta, men köket var stängt. Fick vänta tills solnedgången en timme senare och åt då två kebab, härligt gott, med ljust vitt bröd och utspädd yoghurt. Något av en iransk nationalrätt.

Träffade en iransk kille som snackade engelska. Bort till honom och drack te. Han berättade om Ramadan, och då han rest i Afghanistan och Pakistan, gav han mig en del varnande råd. Han varnade också för dålig hasch, för försäljares trick och för västerländska narkomaner som vill stjäla ens pengar.

Klockan är 20.15, åter på rummet. Jag är fortfarande yr. Kan det vara sjösjukepillret eller är det feber jag fått? Går och lägger mig nu, för jag får inte lov att försova mig imorgon.

GORGAN, IRAN

17 September 1975

Klockan är 21:30, befinner mig i staden Gorgan i norra Iran och bor på ett hotell för 400 rials per natt. Jag är inte ensam, utan delar rum med **Jeff** från Nya Zeeland som jag träffade på stan medan jag letade efter hotell. Han gjorde också det, så då beslöt vi att söka tillsammans. Han är mycket trevlig och juste, varit ute och rest i ett år. Från Nya Zeeland, över Australien, Indonesien, Thailand, Laos, Burma, Indien, Pakistan, Afghanistan och Iran. Hans mål är att komma till England, och jobba där. Han är ingenjör. Resan hittills har kostat honom 6000 kronor.

Gorgan med 60 000 invånare är mer präglad av hippie-routen än vad Rasht var. Efterhängsna ungar ropade "Mister Mister" och äckliga typer som söker locka en till skumma barer. Dessutom dyra hotellrum. Ung kille skötte inskrivningen söligt, men han ville gärna snacka engelska med oss. Innan vi kom hit var vi på flera andra hotell, fick hjälp av två ungdomar, men det var fullt genomgående.

Besöka turkmeniska marknaden

Efter att ha tvättat oss och packat upp stack vi ut på promenad kl 19. Märklig upplevelse, om allt på ytan verkar västerländskt på dagen blir det orientaliskt och något religöst på kvällen.

Satte oss på en teservering och blev bjudna av två iranier. Drack tre koppar, sedan gick vi till en matservering och åt bönsoppa och till det drack vi dansk Skol-öl, licenstillverkad i Iran. Kostade 50 rials. En man hjälpte oss, han var inspektör vid polisen, och han varnade oss för skumt folk i staden nu på kvällen.

Strax efteråt träffade vi en kille på gatan, **Abbas**, som talade perfekt engelska, han bjöd oss på Pepsi-cola i en affär, Han studerade engelska, gick sjätte året på high school och hade jobbat som tolk. Han följde med oss på promenad bort till hotellet. Vi fick veta att han var rättrogen muslim och fastar nu under Ramadan från morgon till kväll. Många iranier fuskar dock.

Imorgon ska jag och Jeff följa med Abbas på en tur till den turkmeniska marknaden i Pahlavi Dej, tidigt på morgonen. Nu sitter jag på sängen och skall strax lägga mig, Jeff sitter och studerar intresserat min Fodor- guide om Iran.

Färd längs hela Kaspiska Havet-kusten

Steg upp strax innan klockan 7 i morse på hotellet i Rasht. Sov rätt illa, bilar utanför, folk i restaurangen en trappa ner kvar till sent på natten. Te, bröd och ost till frukost för 40 rials. Så iväg till Iran Tours, och avfärd 07:45.

Fick bästa platsen i minibussen längst fram bredvid föraren, och en kille som talade lite engelska kom att sitta bredvid mig och vi snackade en del. Vädret växlade väldigt. Uppehållsväder på morgonen men sedan ösregn på vägen. Närmare staden Chaloos sken plötsligt solen. Bussen gjorde paus för middag i Chaloos klockan 11.20, 40 minuter. Min nya vän bjöd mig på iranska nationalrätten *chelo kebab* – grillat lammspett med ris.

Fortsatt färd längs hela Kaspiska Havskusten, igenom en mängd städer med allt emellan 60 000 och 100.000 invånare som exempelvis Lahijan, Ramsar, Baval, Savi och Behshahn. Regnen återkom efter Shaki och upphörde lagom till att vi nått där Kaspiska Havet slutade. Det visar extemt tydligt sambandet mellan regnandet och de höga bergen söderöver.

Skönt träffa Jeff från Nya Zeeland

Vilade ibland i bussen och försökte snacka ibland, men mest stirrade jag bara ut och sög in intryck. Risodlingar, teodlingar. Silkesproduktion i trakterna av staden Sari. Bussen

körde ibland otroligt trafikfarligt men vägen var bra, asfalt hela tiden.

Klockan 16:40 var vi framme i Gorgan. Jag stod där helt ensam, i vad som jag uppfattade som en stressande och otrevlig miljö. Sökte efter hotell, hittade inga, men lyckligt nog en bank. Löste ut en 20-dollars resecheck. Ingen provision, så jag fick ut 1358 rials. Fortsatt hotell-letande, och då mötte jag Jeff. Jätteskoj, skönt prata med någon. Nej, klockan är 22, måste gå till sängs. Upp 6 imorgon.

18 september 1975

Jag sitter på hotellrummet i Gorgan i nordöstra Iran, på väg mot Meshad, en lagom varm sol-disig torsdagseftermiddag, den 11:e dagen i månaden Ramadan. Vilket gör att restauranger och teserveringar är stängda under dagen – fast det går ändå att äta frukost och lunch ty många människor bryter mot bestämmelsen, bakom fördragna gardiner. Vid lunchtid sitter fullt av folk och äter inne på restauranger.

Bor på hotell med Jeff från Nya Zeeland som jag träffade lägligt igår. Idag kl 6 for vi med Abbas som vi träffade igår kväll med en fullpackad minibuss på obefintlig väg 18 km norrut till Pahlavi Dej, en liten ort där turkmenerna (de flesta av dem flydda ifrån sovjetiska Turkmenistan) håller marknad varje torsdag från soluppgången fram till klockan 9 ungefär.

Meshad nästa

Underbara mattor och fårskinnsmössor – jag kunde fått en riktig turkmen-mössa för 20 kronor. Abbas stod och väntade på oss utanför hotellet klockan 6, betalade taxin till bussen, och åter i Gorgan följde han med mig till postkontoret och till busstationen, för att köpa en biljett till Mashad, imorgon klockan 08:00. Detta sagt bara för att visa den fina mentaliteten här.

Nu alltså Gorgan, imorgon Meshad, en vallfartsort för alla persiska muslimer, shiiter. I Meshad kan man för en billig penning hyra ett tält med en säng, på campingen, så det försöker jag göra. Skall skaffa mitt afghanska visum i staden också.

Abbas och Jeff på Turkmenska marknaden i Pahlavi Dey

För att undvika en upprepning av förra resans oro från er sida är det bäst att säga att det är svårt att hitta postkontor här, i Afghanistan får man endast skicka post ifrån Kabul, och det inte alltid jag har mycket tid över till att skriva, men ni behöver inte vara oroliga.

Auf Wiedersehen

LARS EKLUND

Fortsättning på resan – se http://larseklund.in/resebrev/2_herat1975.pdf

TALLINN 1975

Roca al Mare

BAKU 1975

Rokka al Mare

FRILANDBMUSEET (TALLINN)

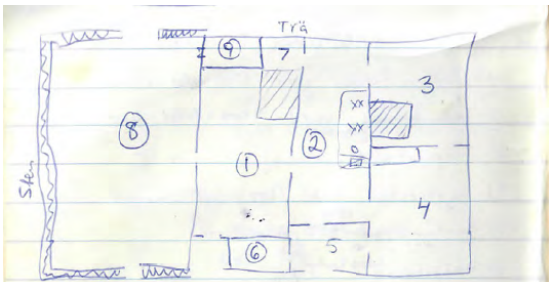
- 1) Livegen bondes gård 1700-talet, västestland
- 2) ~~Arrendator~~ gärd 1800-talet, västestland
- 3) Torparställe
- 4) Byvärdshus omkr. 1800, mellan Tallinne Toru
- 5) Bondgård, omkr 1891 nordestland
- 6) Väderkvarn
- 7) (Smedja, liten nordestrisk by-smedja)
Medelstor arrendegård fr. Nordestland. Bönmygghus, hälften av limestone, gräsav, lagård, smedja, 2 höladar. Mellan 1800-talet.
- 8) Gård fr. Ösel, inkl. himnhut-koppell

Moskva
Vneshtorgbank of USSR

ВНЕШТОРГБАНК

21.3.622A.D. = 1.1. år 0

Farvardin	21.3-20.4	} 31 dagar	Ramadan är en månad i månkalendern.
Ordibevesh	21.4-21.5		
Khordad	22.5-21.6		
Tir	22.6-22.7	} 30 dagar	
Mordad	23.7-22.8		
Shahrivar	23.8-22.9		
Mehr	23.9-22.10	} 29 el 30 dagar (aktin)	
Aban	23.10-21.11		
Azar	22.11-21.12		
Dey	22.12-20.1		
Bahman	21.1-19.2		
Esfand	20.2-20.3		

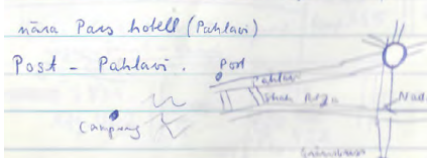
- 1 'Kalk-hänsä' för teknisk av sälar
- 2 Kök
- 3 Bordens rum
- 4 Förkammare, kustställe sov
- 5 'Ante-rum'
- 6,7 'Kammar', 'Sten-rum'
- 8 'Bis Barn' för hestning, o bestaps stall på vinter
- 9 'Chaff-stove'

Chelo = kött av reparat. Säs-körvete
offert. Chelo kabab med kabab.
Kryddas med sumac, röd krydda

Polo = Pölan
Polo sadra: jörnsadspölan
Polo noranj el. polo chinn = kött o ost
Adas polo = ris, kött, kryddor, mör.
Bazghi polo = böver
Bazgh polo = krydding

Afghanistan konsulat i Meshed:
Hellan Pahlavi Av. och Shah Reza Av.

- 7 fira konster:
- Grammatik
  - Logik
  - Retorik
  - Arismetik
  - Geometri
  - Musik
  - Astronomi
- Yance Potos resor, notappa

Persiska

Yek	1	Ja: Naleh
Do	2	Nej: Nakhayr
Seh	3	Jag förtrojer: Nemifohman
Chahar	4	Hälsning: Salam (aleykoom)
Panj	5	Jdeg: Emruz
Shish	6	Jgan: Dinruz
Haft	7	Jmugon: Farda
Hashb	8	(En) Dag: (Yek) roz
Noh	9	(En) Vecka: (Yek) haft
Dah	10	När: Ghalareh
		Gala, Avang: Kontché, Khintan
		Hotell: Mehmankhané

11 Yazdah
12 Barazdah
13 Sizdah
14 Chahardah
15 Punzadah
16 Shunzadah
17 Hevdah
18 Hijdah
19 Nuздah
20 Bist. 21 Bisto yek
30 See
40 Chehel
50 Panjah
60 Shast
70 Hafiad
80 Hashlad
90 Navad
100 Sad
150 Sado Panjah
200 Divist
300 Sisad
400 Char Sad
500 Pun sad
1000 Hezar

توالف = Toaleff

S	Yakchambé
M	Do-chambé
Ti	Sechambé
To	Tcharchambé
F	Panchambé
L	Djomé
	Chambé

ASIENRESAN 1975-76

- **Helsingfors–Tallinn–Moskva–Baku–Bandar Pahlavi**
10–16 september. Inledningen på sju månaders resa. [Resebrev 4](#)
- **Meshad-Herat-Maimana-Mazar-i-Sharif**
17–30 september [Resebrev 2](#)
- **Bamiyan & Band-i-Amir, Afghanistan** 5-6 oktober. [Resebrev 23](#)
- **Kabul , Afghanistan** 1-3 & 10-14 oktober. [Resebrev 24](#)
- **Chitral och Bumboret , Pakistan** 15-22 oktober. [Resebrev 117](#)
- **Lahore–Amritsar** 20 – 30 oktober. [Resebrev 90](#)
- **Delhi-Pokhara, Nepal** 31 oktober – 14 november [Resebrev 91](#)
- **Helambu-dalen, Nepal** 21-28 november.
Äventyrlig veckolång ensamvandring (trek) [Resebrev 17](#)
- **Kathmandu-dalen, Nepal** 15-29 november. [Resebrev 31](#)
- **Chiang Mai – Bangkok – Nakhon Sri Thammarat,**
Thailand 2-17 december [Resebrev 32](#)
- **Penang/Georgetown–Kuala Lumpur–Malakka–**
Singapore 17 december –3 januari 1976. [Resebrev 33](#)
- **Jakarta–Bali–Surabaya–Yogyakarta–Jakarta**
–Bogor, Indonesien 1-30 januari 1976. [Resebrev 34](#)
- **Colombo, Sri Lanka,** 8-16 februari [Resebrev 8](#)
- **Sri Lanka–Tamil Nadu–Kerala, Indien** 19 februari – 10 mars.
Sista etappen på resan – en månad i Sri Lanka
och 14 dagar i sydindiska delstaterna Tamil Nadu
och Kerala, varefter jag tog båten tillbaka till
Sri Lanka och slutligen flyg hem till Sverige [Resebrev 47](#)

Resebrev Nr 2

19–24 september 1975

IRAN: GORGAN–MESHAD– AFGHANISTAN: HERAT

Andra etappen på min sju månadersresa genom Asien, genom norra Iran – ett komplicerat samhälle svårt att förstå sig på några få år innan den islamiska revolutionen 1979. Men uppskattade staden Mashhad, en helig plats för shiamuslimer och tillika gränsstad till Afghanistan. Passerade gränsen i sällskap med en mängd västerländska ryggsäcksresenärer, som alla kände en lättnad och frihet över att befinna sig i ett land med stolta, gästfria och vänliga människor. Nådde Herat, mitt andra besök till denna magiska stad, annorlunda mot alla andra platser på jorden. Valde att stanna en vecka här och verkligen lära känna staden och uppleva alla dess sevärda historiska platser.

GRÄNSPASSSAGE IRAN–AFGHANISTAN

Min packning

FÄRDVÄG: RASHT–GORGAN–MASHHAD–TAYEBATT–ISLAM QALA–HERAT

PÅ VÄG TILL HERAT LÄNGS HARI RUD-FLODEN

Referens till "Fodors reseguide" som flitigt omnämns i resebrevet: *Fodor's Islamic Asia 1975: Iran, Afghanistan, Pakistan.*

Författare: Eugene Fodor, William Curtis och Robert Charles Fisher. Hodder and Stoughton, 1975

Njutbart resa ouppkopplad i Asien på 1970-talet

Efter min första spännande resa till Indien som 19-årig ryggsäcksresenär 1972 dröjde det tre år innan jag hade ekonomi för att göra en ny långresa i Asien. Men den blev desto längre – hela sju månader, med Bali som bortersta resmål.

Det var en annorlunda tid, lätt att ta sig fram, många äventyrslystna människor reste "overland" som det kallades till Indien eller längre. Kontakten med familjen i Sverige på 1970-talet bestod av brevkonversation.

Man hämtade brev på Poste Restante när man kom till en stad med stort postkontor, läste brev som kunde ha skickats från Sverige flera veckor tidigare och de brev man själv skickade tog likaså lång tid innan de nådde fram. I extrema nödsituationer fanns det naturligtvis telefoner och telegrams-service att tillgå men det var ohemult dyrt och krångligt. Mobiltelefoner fanns inte.

Det var i sanning en underbar tid att vara helt frikopplad från vardagen hemmavid och få uppleva den ljuvliga känslan av att vara 100 procent närvarande i nuet och ge sig hän den miljö man vistades i. Jag njöt den känslan av att vara riktigt riktigt långt borta i en totalt annorlunda, främmande miljö när jag kom till sköna Herat redan på resan 1972. Nu, tre år senare och tre år klokare, bestod min fascination för denna Timuridrikets forna huvudstad (jämfte Samarkand). Detta resebrev utgör andra delen av min sju månadersresa. Första delen, från Lund till Gorgan i norra Iran beskrev jag i mitt Resebrev nr 4. http://larseklund.in/resebrev/4_tallinn-gorgan1975.pdf

Från Gorgan for jag till den för shiamuslimar heliga staden Mashhad i ett Iran som ännu styrdes av shah **Mohammad Reza Pahlavi**, till synes med full kontroll över landet. Men under ytan bubblade ett missnöje som 1979 resulterade i den islamiska revolutionen. Hamnstaden vid Kaspiska Havet – Bandar Pahlavi – dit jag anlände med båt från Baku – bytte namn till Bandar Khomeini.

IRAN

18 September 1975

Litania över allt elände i Gorgan

Kvar i iranska staden Gorgan, men på väg mot Mashhad. Bor på Chharfasi//Four Seasons – ett djävla hotell. Inget vatten sedan i morse, sitter här på sängen och vantrivs, svettig och smutsig och törstig. Fy fan! Och fy fan för Gorgan, såna djävla människor här är, bara stirrar på en vart man går och efterhängsna typer precis som i Pakistan.

Inte roligt att vara ute. Har skrivit brev hem, varit till posten och skickat det plus brevet till banken i Moskva med begäran om återbetalning av de ryska pengar som tullen i Baku beslagtogs.

Märkligheten på posten

Konstigt bemötande på posten, mannen i kassan pladdrade på något obegripligt, satte ett 6 rials frimärke på vardera brevets baksida. Sedan räknade han i huvudet vad jag skulle betala. 47 rials. Jag betalade, men han frankerade ej, lade bara breven i en hög.

Jag får innerligen hoppas han skickar iväg dem, och till rätt land. Han verkade inte kunna läsa latinsk skrift för jag fick förklara för honom vart breven skulle – men skrev inte upp det.

Jag har betalt 150 rials för att få sova vidare, men riskerar få dela rummet med en annan person i rummet, för vill jag ha rummet själv kostar det 300. Jag har dock sett till att få ett rent örngott i alla fall – men fy för vattnet... Jag försökte dämpa min irritation med whiskey.

Och så denna djävla religiösa fanatism. Bilder av Ali och de 9 imamerna som shia-muslimerna, den dominerande religiösa gruppen i Iran, vördar och tillber. Religiösa talkörer i bussarna jag åkt med.

Livet leker efter en dusch

Där avbröt jag skrivandet kl 17.30, började istället läsa i Fodor's guide om Afghanistan. Nu är klockan 19, jag mår bättre, har precis duschat och tvättat håret – underbart. Känner mig som en annan människa. Om man skulle sticka ut och dricka te...

Jag har fått en rumskamrat, en kille som dessvärre bara snackar persiska. Han är tystlåten men generös, bjuder just nu på kex och persikor.

Jag har löst upp en vattenreningstablett i en liter vatten, smakar inte riktigt lika mycket men luktar som bassängvatten, klorerat. Det är godare utan!!

Imorgon klockan 8 far jag med Iran Peyman Tours buss till Mashhad, jag har fått sittplatserna längst fram. Kostade 200 rials.

Min nyazeeländska vän **Jeff** har farit vidare, skulle resa till Babol idag, han lämnade Gorgan vid halv 11. Sedan dess har jag sovit ett par timmar, skrivit brev och dagbok, varit till posten och i allmänhet känt mig visser. Det kommer alltid en besk eftersmak när jag gjort trevliga saker, och när trevliga, bra människor far vidare.

Besökte turkmenska marknaden

Man dagen började långt före 10:30. Jeff och jag hade dagen innan lärt känna super-trevlige **Abbas** som föreslag att vi skulle besök den turkmeniska marknaden i Pahlavi Dey. Vi steg därför upp redan klockan 6, efter att jag sovit rätt illa, och då stod Abbas utanför hotellet och väntade på oss. Han föreslog att vi skulle ta taxi, han stoppade en delad taxi och så for vi till busstationen för Pahlavi Dej.

Abbas betalade taxin då, liksom senare. For med minibuss, som var överfull redan från start, mycket folk stod och väntade, med följd att jag fick stå upp – snarare halvstå – ansträngande för knäna, och under den 18 kilometer långa färden kom det på ytterligare folk. Till sist stod vi packade som sillar.

Varmt dessutom, och obefintlig väg, vi följde ett spår i terrängen, emellanåt upp på en grusbana (förberedelser för att anlägga en riktig väg) och så ner på spåret igen. Dammet yrde, fruktansvärt skumpigt, och till på köpet punktering redan efter fem minuters körning men det byttes däck på nolltid. Det var den absolut värsta resa jag varit med om.

Mest mattor och mössor

Framme i Pahlavi Dey 07.20. Turkmener i tjusiga svala fårskinnsmössor. Marknaden bestod i stort sett bara av två försäljningsobjekt – mattor och mössor (kalotter), mycket stiliga allting. Men ändå en besvikelse, vi hade räknat med mer spännande marknadsvaror.

Jag fick prova en massa kalotter och kunde fått en stilig sådan för 300 rials (nedprutat från utgångsbudet 500) men jag valde att inte köpa. Visserligen ska jag köpa en kalott, men det gör jag i Afghanistan.

När vi sett nog gick vi in på en glassbar. Jeff och jag åt glass, tillsammans med en massa ungar. Abbas tittade bara på. Så for vi åter till Gorgan med minibuss, som inte var fullsatt denna gång! Nu blev det en riktigt trevlig färd. 25 rials per man kostade det.

Åter i Gorgan gick vi till centrum. Jag ville veta var post och bussbolag låg, Jeff till hotellet, medan Abbas följde med mig först till posten, sedan tog vi en taxi till bussbolaget för att köpa biljett till morgondagens färd till Mashhad. Taxi igen, Abbas betalade, sedan hoppade han av vid sitt hem, jag for till hotellet. Upp och snackade med Jeff och sade förväl till honom.

Nu är kl 19.55, sitter på rummet, min nya rumskompis **Masood**, är student från Rasht. Han sitter och beundrar min dagbok och mitt skrivande. Jag har skaffat en kanna te, 25 rials, som vi dricker. Mår bra.

Hotellchefen radioamatör

Stack ut vid 20.30, träffade killen som sköter hotellet och hans bröder, som satt ute på trottoaren – jag fick också en stol och slog mig ner. Skön ljum kväll, massa folk passerade revy, flera bilar fulla med turistande iranier som sökte boende blev avvisade – hotellet var fullbelagt.

Hotellkillen har en stor radio som han är stolt över. Han lyckas få in radiokanaler i Indien och Europa. Jag fick identifiera vilka svenska stationer som finns, och han sökte dem men utan framgång. Diskuterade skillnaden mellan flickor i Sverige och Iran. Han undrade om de är bra hustrur i Sverige.

Två skilda världar möts. I Iran skall flickor vara orörda (oskuld) när de gifter sig – annars riskerar hon att bli gravid och då vill ingen man gifta sig med henne. För männen däremot finns det bordeller och horor.

Satt ute till klockan 22, då in och lade mig. Masood sov redan.

19 September 1975

Campingen i Mashhad favoritställe för Indienfarare

Klockan är 20.40, jag befinner mig på campingplatsen i den för shiamuslimer heliga staden Mashhad nära gränsen till Afghanistan. Sitter på gräsmattan utanför tält nr 10 med två sängar, utanför för att inte störa engelsmannen som har andra sängen och som redan sover. Kostar 50 rials per natt att bo i tält. Campingen består av cirka 20 stycken stora permanenta tält med sängar, duschar och toaletter, ja även simbassäng (fast tom nu i kylig årstid), helt OK.

Tyvär öronbedövande dån och muller av flygplan, då flygplatsen ligger alldeles bredvid. Massor av västerlänningar bor här på campingen, även många som reser med Volkswagen minibussar.

Med föreståndaren runt och letade efter en ledig bädd. Betalade först en och en halv timme senare. Snackade med engelske tältdelaren. Han jobbar i Teheran sedan ett år tillbaka. Han hade varit en dag i Afghanistan för att förnya sitt iranska visum.

Känns skönt att inkvarteringen gått smärtfritt och jag är avspänd och mår bra. Mätt efter att ha ätit på en servering i närheten ha ätit bönsoppa plus druckit en Canada Dry läskedryck för 17 rials, och nu precis ha varit i en affär och köpt en dricka till för 8 rials. Gorgan var vansinnigt dyrt, här är det lägre priser.

Inte så varmt som jag trodde det skulle vara (nu klockan 21 är det riktigt kyligt, så jag ska sova i min sovsäck. I morgon ska jag besöka Afghanistans konsulat och ansöka om visum. Sov ljuvligt gott i sovsäcken.

Tiggare i ett land som flödar av olja

Gick upp 6.30 imorse i Gorgan, då hade Masood redan gått. Packade, så ner i serveringen. En kopp te, lite bröd och ost – 23 rials. Lämnade hotellet efter att ha besökt toaletten, klockan var 07:10, vackert solskensväder ute. Promenerade en bit, tog sen en delad taxi till busstationen för 5 rials.

Massor av tiggare strök omkring – detta i ett land som flyter i oljepengar, men där välståndet är begränsat till över- och medelklassen.

Bussen som skulle föra mig till Mashhad avgick klockan 8. Efter några timmars färd genom ett jordbruksområde for vi rakt igenom Elbruz-bergen med spännande natur. Slutligen helt dött landskap, kuperat, sandigt, dött utom nere i floddalerna där grönskan frodas, och konstbevattning bedrivs genom mångtusenåriga underjordiska bevattningskanaler – *qanater*.

Dessa qanater skapar en pålitlig vattenförsörjning året om i Iran. Konstruktionen består av en svagt sluttande underjordisk kanal med en serie av vertikala schakt, som används för att transportera vatten från en akvifer under en kulle.

Stannade till vid en matservering på landet. Språkförbistring: Jag kunde inte säga vad jag ville äta och det var ett krångligt betalningssystem – man måste köpa brickor först och sedan visa upp i serveringen, så jag lät bli. Köpte en dricka i en affär istället. Hela eftermiddagen läste jag **Jan Myrdals** ”*Resa i Afghanistan*”. Ingen som störde mig.

När en timme återstod av bussresan började gubben bakom mig bjuda på karameller och nötter. Han försökte prata med mig. Gick inte alls. Framme i Mashhad klockan 18 – efter 10 timmars färd. Jag frågade om vägen till campingen, Letade länge innan jag tog en taxi till campingen som låg en bra bit utanför stan.

20 September 1975

Afghanistan nästa – men först fixa visum i Mashhad

Klockan är 19:10, sitter på en järnsoffa under en lampa utomhus på campingen. Det är riktigt kyligt – men lampan är trasig i tältet så jag kan inte vara där. Klockan 8 ikväll är det utlo-

vat att vara reparerat. För en timme sedan var jag iväg till en sandwichaffär alldeles i närheten och åt två stabila salamimackor med gurka och tomat för 24 rials. Köpte desutom tre ägg för tidig bussresa imorgon för 18 rials och bananer för 13.

Imorgon far jag nämligen till gränsen mot Afghanistan, och då går bussen till Islam Qala, alltså gränsstaden inne i Afghanistan klockan 7 och klockan 8. Senare på dagen går bussar bara fram till den iranska gränsstaden Tayebatt. Busskontoret (Khavan Tours) har sitt kontor bara cirka 15 minuters marschväg härifrån campingen. Jag var där borta i eftermiddags men då var det stängt.

Steg upp kvart i 8 imorse, engelsmannen hade då redan gett sig av. Varmt och behagligt ute, inte besvärande varmt. Promenerade in till Mashhads centrum, lång väg, tog väl en timmes tid, inklusive att jag gick lite fel. Fann postkontoret vid Pahlavi Avenue, och där frågade jag efter vägen till Afghanistans konsulat. En student visade mig vägen. Konsulatet var beläget i ett lugnt område med smala gränder.

Sju dollar för Afghanistanvisum

Där var redan flera resenärer på plats, idel hippie-typer. Fyllde i två formulär, bifogade två fotografier och lämnade ihop med pass och 7 US-dollar i avgift. Inget problem för mig, men andra hörde jag sakna kontanter och de måste uppsöka en bank för att växla.

Visumet skulle vara klart 12.30. Tills dess strövade jag runt på stan. Irriterar mig vansinnigt över dessa odrägliga småungar som skriker "*Hello Mr*" efter en vart man går.

Köpte mjölk och bröd i en affär och åt. In i mattbasaren, och strosade i lugna gränder. Höga lermurar längs sidorna, det känns som att vandra i en borg. I en lång smal, krokig gränd träffade jag på shiamuslimska pilgrimer och billiga härbärgen för dessa – som inte tar emot utlänningar.

I den stora basaren träffade jag en kille som bad mig komma till hans affär och läsa ett brev åt honom, OK – det var samma affär som jag besökte förra gången jag var i Mashhad, 1972. Så jag följde med honom till butiken där familjen slipar och säljer turkoser och andra ädelstenar. Hans bror gör affärer med Tyskland, Frankrike och Indien med flera länder.

Sökte locka mig att köpa ädelstenar

Brevet var från en amerikan som varit här och köpt massor av ädelstenar, och nu ville att de skulle skicka mer. Butikskillen försäkrade han inte avsåg att pressa mig att köpa, men naturligtvis var det syftet med att be mig följa med till affären.

Nu försökte han locka mig köpa ädelstenar här och sedan sälja i Indien till tredubbelt pris. Han påstod att var sant, och för att övertyga mig gav han adressen till någon kontakt i Indien jag skulle kunna sälja till. Det lät väldigt bra, ja alltför bra för att vara sant så jag stod på mig och avstod.

Fick en karta över Mashhad av honom och han visade var bussbolaget låg. Jag lovade komma till hans butik på återresan till Sverige.

Miljontals pilgrimer besöker Mashhad

Gick så mot det otroligt vackra **Imam Rezas** mausoleum med utsökta mosaikinläggningar, som dock dessvärre är förbjudet område för icke-muslimer. Jag stoppades bryskt av en vakt och fick nöja mig med att betrakta mausoleet på avstånd och genom galler.

Mashhad var en gång en stor och viktig oas längs den antika Sidenvägen. Staden domineras helt av Imam Rezas mausoleum som idag är den största shiitiska helgedomen i Iran och lockar miljontals pilgrimer varje år. Imam Reza (765–818) sägs vara den åttonde imamen av de 12 imamer som flertalet shia-muslimer betraktar som de rättmätiga efterträdarna till profeten Muhammed.

Imam Reza begravdes här i i provinsen Khorasan efter att ha dött under mystiska omständigheter. Enligt shiitisk tradition blev han förgiftad av den abbasidiske kalifen i Bagdad, **al-Ma'mun** och därmed led Reza martyrdöden.

al-Ma'mun påstås dock ha ångrat sitt illdåd och för att korrigera sitt misstag bestämdes att den by i vilken imamen begravts skulle få namnet Mashhad, som betyder ”*martyrdomens plats*”. al-Ma'muns pappa var för övrigt **Harun al-Rashid** – välkänd i hela världen genom att han förekommer i sagosamligen *Tusen och en Natt*. al-Rashid sägs också vara begravd här i Mashhad.

Träffade en kille i en foto-salong och såg en bild han tagit av sig själv med en målad bild av mausoleet bakom. Slog mig ner och vi samtalande. Han liksom alla här är troende muslimer, och han kunde inte begripa hur någon säger sig inte ha någon religion alls – som jag.

Efter ett tag drog jag vidare, och kom till en park vid Pahlavi Avenue, välskött, mycket blommor, bevattning av flera arbetare. En oas. Skönt sitta där. Hade köpt fem vykort utanför postkontoret (plus en bild av kalifen **Ali** framför en moské) och tänkte skriva men klockan blev 12.30 så dags att gå till konsulatet och hämta passet.

På vägen tillbaka till parkepasserade jag en affär som säljer europeiska/amerikanska jeans, jag stoppades av en supertrevlig kille som bad mig komma in och identifiera ett par jeans, för han ville beställa fler. Verklig företagare, försökte få mig att inse vilka enorma möjligheter jag har att bekosta en resa hit.

Många smarta sätt att tjäna pengar

Ha med sig jeans hit från Sverige och sälja här till dubbelt pris; köpa en begagnad Mercedes i Tyskland och sälja här med flera tusen kronor i förtjänst; köpa en persisk matta här, skicka till Sverige och sälja dyrt där; köpa ädelstenar här och sälja i Indien (det stämmer alltså tydligen); och köpa pälsar i Afghanistan och sälja i Iran eller Europa.

Själv sysslade han med handel av jeans, bilar och mattor och reser flera gånger om året till München och köper en bil och far åter till Iran med jeans i bagaget. Mattor säljer han till hela världen, främst Tyskland.

Vi satt först på en trappa utomhus, men for så i hans bil bort till hans andra affär och åt jättelik, god melon. Snackade och trivdes. Han lärde mig en del om mattor och annat. Egentligen har jag en väldig lust att följa hans tips. Köpa en matta och skicka hem – tullfritt som gåva och låta föräldrarna skicka mig pengar för den.

Jag kan ju sedan eventuellt köpa tillbaka den. Men gör jag det ryker förfärligt mycket av min reskassa på en gång. Så jag låter bli. Får se på återvägen istället.

Så småningom skildes vi åt. Jag gick till parken och skrev kort till min barndomskamrat **Johan Heintz**, **Gunnar Janzon** i Göteborg, Grevie Trädgård samt lundavännerna **Marie Hedin** och **Olle Görman**.

Tröttsam myt om fri kärlek i Sverige

Avbruten av iransk tjänsteman som kom och slog sig ned, talade tyska. Han fått 10 års utbildning i Europa, Paris och Tyskland. Undrade vart jag skulle resa etc. Stolt över Iran, beklagade sig över nöden i Afghanistan, förstod inte vad som lockar där mer än hasch. Och så berättade han är intresserad av Sverige, med vilket han avsåg myten om "fri kärlek". Alla djävla idioter här tror att Sverige är en enda stor bordell.

Gick tillbaka den timslånga vägen till campingen men på vägen först till busskontoret. Så mycket som ha vandrar varje dag slits mina sandaler snabbt.

Två svenska flummiga tjejer på väg till Kabul för att röka hasch bokade in sig på campingen när jag besökte receptionen för att betala tälthyra för kommande natt. Undvek att snacka med dem. Det är dessa nerknarkade svin som bidra till att förstöra denna resrut till Indien. Jag satt på gräsmattan och drack två Pepsi och läste i Fodor-guiden om Afghanistan tills klockan 18. Nu två timmar senare är jag äntligen klar med mitt skrivande. Fryser om fingrarna

AFGHANISTAN

21 September 1975

Underbar känsla att vara tillbaka

Klockan 22.45, bor på Super Behzad Hotel i Herat. Har så återkommit till sköna Afghanistan och den ljuvligaste av städer. En underbar känsla upprymmer mig av att befinna mig i denna nästan bilfria, lugna, fina stad där folk är gästfria, vänliga och inte betraktar främlingar som några konstiga typer att stirra på, och barnen inte ropar efter en "hello mr" utan är naturligt intresserade och uppfostrade att inte visa överdriven nyfikenhet.

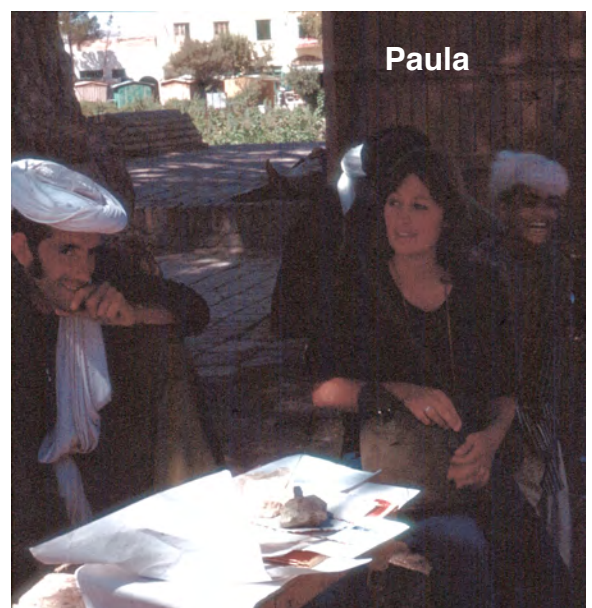
Billigt och trevligt och fint. Bor här på hotellet i ett rum med fyra sängar tillsammans med **Martin** och **Paula Lester** från England, två trevligalärare jag sett på campingen i Mashhad och sen har vi haft sällskap hela dagen under resan hit. Vi betalar 120 afghanis för oss alla tre. 100 afghanis motsvarade cirka 8 svenska kronor.

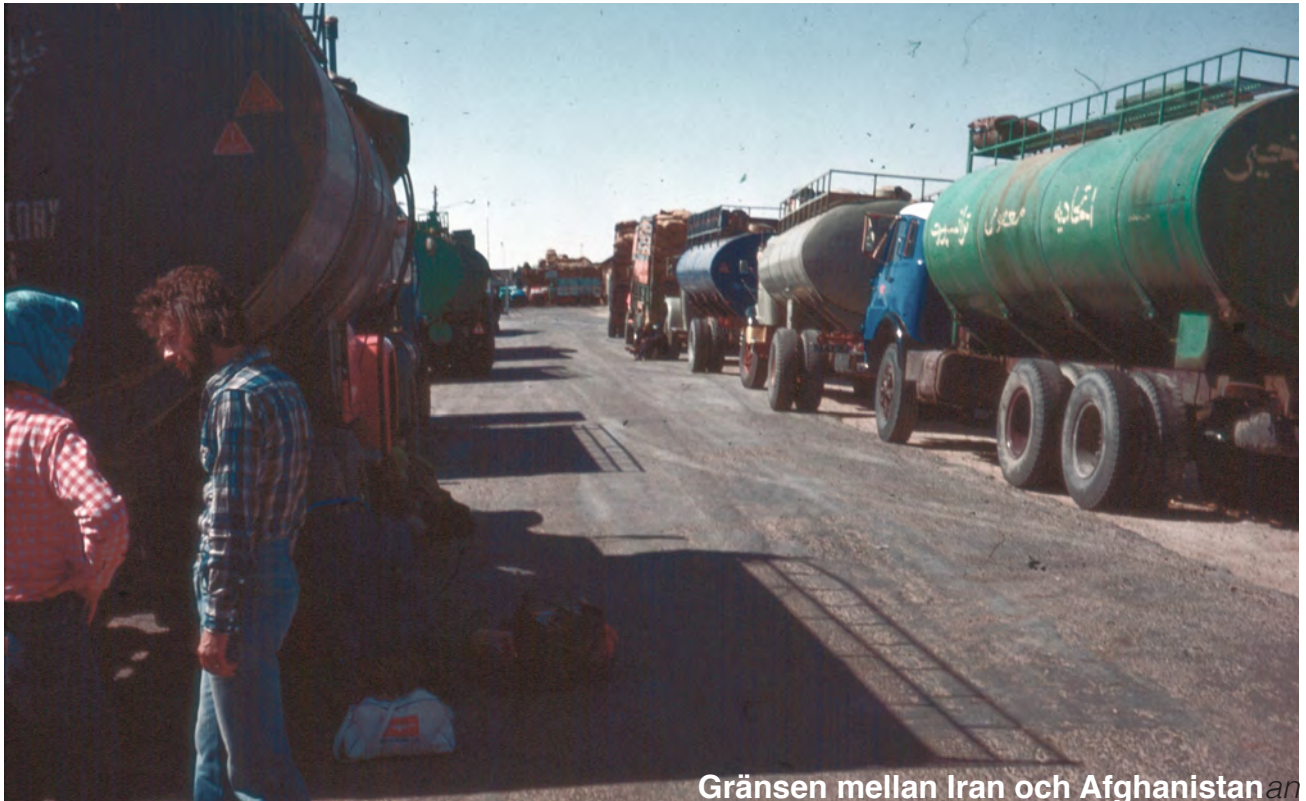
Kom hit vid 20.30 och letade ett tag efter hotell med ett dubbelrum och ett singelrum. Det senare fanns inte så till slut tog vi detta. Bra rum, rena lakan, bra toalett och dusch. Här skall jag stanna flera dagar!

Beställde kläder av skräddare

Efter att ha tvättat av resdammet gick vi ut på stan, besökte en teservering, fick en kanna per man för 2 afghanis – 8 öre !

Därefter promenad, hann bara gå 5 minuter så blev vi stoppade vid en cykelverkstad där det satt en kille i min ålder och massa barn och ungdomar, bara pojkar, på golvet och drack te. Vi blev inbjudna, och drack massor av te, och sedan delade han en stor melon. Proppmätta, avspänt samtal, glada miner och skratt. Martin och Paula fick prova en cykel att fara runt.

Gränsen mellan Iran och Afghanistan

Vi tackade och gick vidare. En skrädare kallade på os. Han gör afghanska/indiska pyamas"-kläder, jag beställde en dress för 400 afghanis, klar imorgon efter klockan 10 på förmiddagen. Fick låna 200 av Martin att betala i förskott. Fint, tunnt tyg, bra att ha speciellt i Indiens värme.

Hem till hotellet 22.40, de andra till sängs, jag satte mig ute i hotellets restaurang, med utsikt mot gatan, hörde pinglorna från hästdroskorna (istället för taxi) och ser ut på den öde gatan. En stor frihet är det att vara här, utsökt bra, och Martin och Paula är verkligen schysta, trevliga att umgås med.

20 mils resa genom torrt stäpplandskap

Gick upp klockan 6 i morse, i Mashhad. Åt mina två ägg och så iväg till bussbolaget Khavan Tours 6.45 bara för att finna att bussen klockan 7 var inställd. Fick istället biljett till klockan 8-bussen. Biljett till Islam Qala gick på 105 rials.

Läste under färden i Fodor-boken. Flera resenärer kom från campingen. Förutom Martin och Paula som slog sig ned hos mig (och blev helt entusiastiska inför Fodors excellenta guidebok kom två österrikare, fyra amerikaner (varav två talade flytande persiska och uppträdde som om de varit iranier), tre australiensare plus en del afghaner.

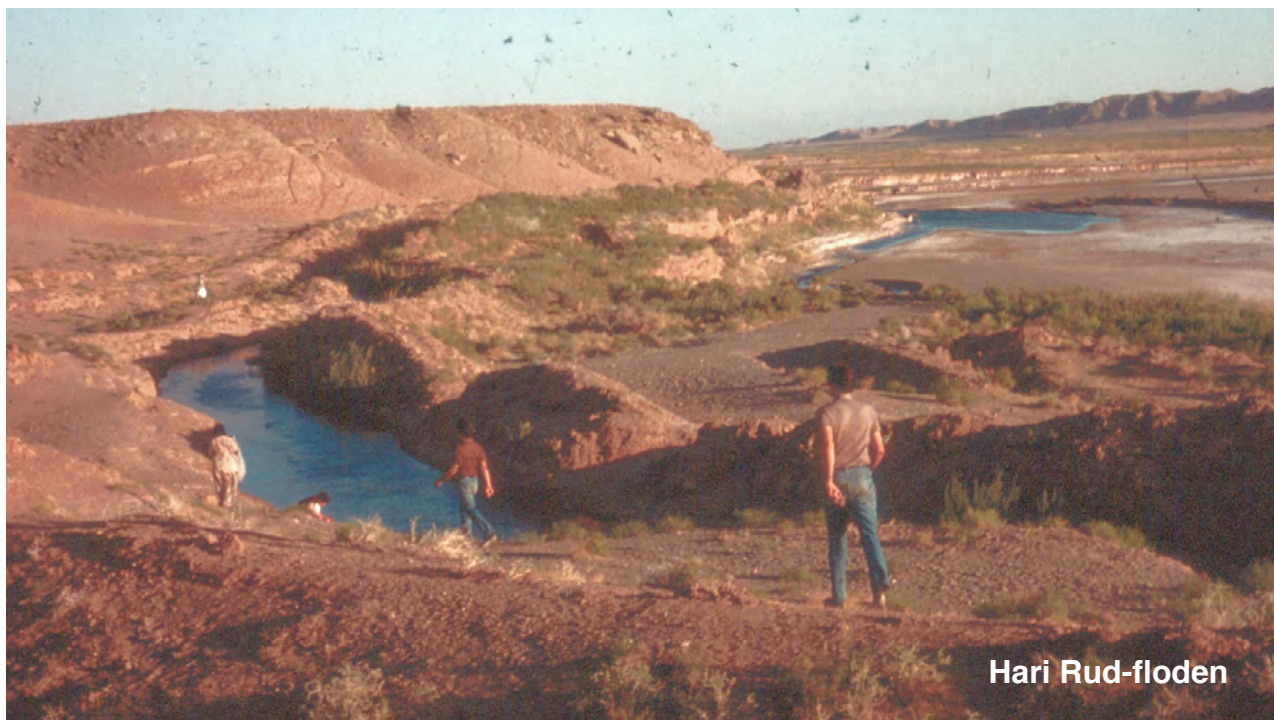
Bussen avgick 20 minuter försenat, bagaget på taket. 20 mils resa österut, över torrt stäpplandskap, men frodigt grönt i en uppodlad floddal, små byar med hus med kupoltak. Passerade Torbat-e Jām och Tayyebat, en del iranska resenärer steg av.

Dödsstraff hotar knarksmugglare

Så till iranska gränsstationen. Allt bagage lastades av bussen och vi fick gå till en lokal för passkontroll. På väggarna avskräckande bilder, en utställning av olagliga föremål som tullen funnit, framför allt narkotika samt bilder på brottslingarna. Iran har dödsstraff för knarksmugglare.

Efter 45 minuter släpptes vi igenom, och där fick vi vänta 45 minuter på en minibuss som förde os till den afghanska gränsstationen i Islam Qala. Klockan var 14.40 afghansk tid, en timme före iransk. Åt mina tre bananer.

Sedan började de trevliga formaliterna. Lång väntan. Tull-deklaration. Hälsokortskontroll.

Visa-kontroll hos polisen. Växlade i banken 312 rials till 210 afghanis. Klara med allt 16.30, till en restaurang tillsammans med Paula och Martin samt australiensarna, en kille och en tjej, och drack te – en kanna för 5 afghanis, dåligt te.

Gemytlig stämning på bussen

Så kommer ett par afghaner in och ropar att minibussen vidare till Herat skulle avgå omedelbart, vi fick rusa bort och slänga upp vårt bagage på taket. Alla från morgonens buss var med, riktigt gemytlig stämning. Jag avundades otroligt de två amerikanerna som kunde tala med alla afghaner på persiska.

Men det var otroligt trångt i bussen, jag satt längst bak vid fönstret, och hade fin utsikt över den karga men fascinerande naturen till Herat. Framförallt var det dock frihetskänslan av att vara i Afghanistan som var det bästa.

Blev lurad på busspriset. Skulle kosta 50 afghanis men när vi var halvvägs och de tog upp betalning krävde de 100. Inget att göra. Det var bara att acceptera. En afghan bredvid mig blev fly förbannad och vid en poliskontroll berättade han om detta till polisen, men de gjorde ingenting åt det.

Paus mitt ute på vischan för att att pumpa ett däck. Vilket gav oss tillfälle att allihopa stiga av bussen och fotografera.

Amerikaner åt rätt – till skillnad mot oss fåntrattar

Klockan 19, när det var helt mörkt ute, stannade bussen vid en restaurang mitt ute på landet, för middag. Skön lokal, mattor på golvet – där de två amerikanerna direkt satte sig på golvet och åt med fingrarna, precis som man skall. Vi andra fåntrattar satt där på stolar och åt med gaffel. Åt Pulao samt drack en kanna te, Gick på 30 afghanis.

Så vidare till Herat, skön infart, ingen alls likhet med andra städer. Det är som en by att komma till, ändå är det en stor stad, så rik på fina saker att se och uppleva och med en atmosfär alldeles för sig själv.

Klockan nu 23:35, skall gå till sängs nu, känner mig verkligen harmonisk, glad vara här. Behöver inte röka hasch för att känna lycka – det räcker att vara här.

22 September 1975

Klockan 22.30, sitter på hotellets restaurang med min nya skjorta på, brun med guldbruna broderier, som jag köpt för 115 afghanis plus min blåa T-tröj. Dessutom har jag hämtat min dress för 400, mycket fin – men hade jag köpt en färdigsydd dress i en annan affär hade det blivit betydligt billigare.

Fredagsmoskén

Har också köpt en läderväska för pass och pengar i en affär i basaren. Efter mycket prutande fick jag passväskan för 220 afghanis, men den är lite trasig, får sticka tillbaka till affären imorgon. Vidare har jag köpt ett underbart halsband för 25 afghanis. Allt måste prutas på, är helt slut av det. Till och med vykortet fick vi pruta ned från 8 till 6 afghanis. Dagen har sålunda helt präglats av inköp, prutande och basarvistelse.

Begränsad tid att besöka Fredagsmoskén

Vi besökte idag Fredagsmoskén. Stor besvikelse – vi fick bara stanna där i 15 minuter, därefter blev vi, som betalat 20 afghanis i avgift, utkörda. Tråkigt, för det är en underbar plats, stor gårdsplan, utsökt arkitektur och mosaikinläggningar av enastående slag. Dessutom ljuvlig stillhet, tystnad och svalka här inne i en sluten värld.

Det är den mest fantastiska plats jag någonsin besökt. Av några äldre gubbar blev jag bedd att sitta ner, avspänd stämning rådde, men men så kom vaktmästaren och schasade iväg mig och andra. Men jag skall dit imorgon också, på förmiddagen.

Ärenden att uträtta i Herat

Gick upp 8.30 imorse efter en fin natt, förväntansfull på Herat, glad i sinne. Frukost på hotellet, jag åt yoghurt och drack te. Lagom varmt och skönt ute, iväg kl 10. Till banken Da Bank Afghanistan och löste ut resecheckar. 50 US-dollar blev 2808 afghanis. Kursen är bara 1:57 (tidigare har den legat mellan 1:72 och 1:82), vilket gör att 130 afghanis motsvarar 10 kronor, därefter till postkontoret. Skrev upp posttaxorna. Dyrt är det.

Så till turistkontoret: Frågade efter guideböcker om Herat – slut. Vykort som fanns inglasade. Valde ut vilka jag ville ha – slut. Frågade om norra ruten till Kabul och Maimana och Mazar-i-Sharif. Krävs tillstånd av polisen, kostar 430 afghanis med lastbil tre dagars färd. Lockande både för mig och för Martin och Paula.

Förutom tidigare nämnda grejor sökte jag i basaren efter en kalott men hittade ingen riktigt fin. Upptäckte en intressant gata med mattvävare som satt vid sina enkla horisontella vävstolar. Snickare, kopparslagare, tyghandlare. Alla i sina separata kvarter.

Slutligen, efter att Martin och Paula beställt stövlar i en läderaffär gick vi trötta till hotellet 17.15. Vilade en stund, så middag på hotellet. Lammkött med grönsaker och potatis + extra potatis och sås. Fanta. 45 afghanis. Sedan gick vi ut för att dricka te. Där vi var igår var det smockfullt, nu precis efter solnedgången, men vi hittade ett annat ställe, 3 afghanis för en kanna.

Martin och Paula fortsatte söka efter stor väska, de ämnar sälja sin ryggsäck imorgon och fördela packningen på två väskor. Överallt vill folk köpa vad som helst – kläder till exempel som vi har.

Härlig afton med afghanska musiker

Träffade australiensarna på stan, snackade med dem, sedan träffade vi de persisktalande amerikanerna. Passerade en restaurang (och hotell) Koh-i-Noor som gjorde reklam för afghansk musik. Upp en trappa, mysig lokal med sköna mattor, låga bänkar längs sidorna, med madrasser att sitta på, dämpad belysning, massor av textilier på väggar och hängande från taket.

Två musiker, en på sitar, en på trumma, spelade underbart fin afghansk musik, gladare och ljuvligare och något enklare än den persiska i Iran. I pauserna bandspelarmusik med **Neil Young** respektive iransk musik. Fem västerlänningar enda gästerna före oss. Billigt och gott. Rispudding 10 afghanis och mint-te för 5. Satt och njöt av atmosfären, åter något

Minareterna i Mussalakomplexet

som man kommer att minnas med saknad senare. Sitarspelaren var tydligen hög av hasch och började dansa för oss.

Avspänt samtal med Martin och Paula, fast de inte kan släppa tankarna på köpenskapen idag, de tänker fortsätta imorgon. Jag vill inte minnas Herat mest bara för sakerna köpta, utan för helt andra saker – atmosfären och allt det fina här finns.

Klockan 22 lämnade vi restaurangen och gick åter till hotellet. Jag reprisläste i Fodor om Herat, de andra packade upp sin ryggsäck. Klockan nu 23:10, skall gå och slafa, är trött.

23 September 1975

Speciellt tillstånd för att fara norra vägen

Jag var sjuk hela dagen. Feber, ont i magen, trött, så trött. Åt endast en yoghurt på morgonen. Drack en kopp te och två Fanta under dagen. Upp 9. Efter frukost stack vi ändå alla tre till polisstationen för att fixa tillstånd att fara norra vägen till Mazar-i-Sharif.

Vandrade fram och tillbaka. Tvungna köpa varsitt papper á 12 afghanis. Till passkontoret, skriva en ansökan på papperet, och få det översatt till persiska av en tjänsteman. Så till Commander of the Police. Efter att han avslutat telefonsamtal och annat skrev han sitt godkännande. Så åter passport Office, en sista anteckning. Därefter iväg till turistkontoret i Herat, få en extra stämpel på papperet.

Tillstånd klart, till buss-bolaget, ska åka en pick-up-lastbil med säten på flaket och soltak. 430 afghanis kostar resan, bestämde oss för att fara på torsdag, vara på bussen kl 6 på morgonen.

Åter till hotellet klockan 12.10, träffade australiensarna, drack Fanta, jag dödstrött till sängs och sov två timmar, de andra ut och handlade.

Musallakomplexet minner om Timurid-rikets glansperiod

Klockan 15 begav vi oss till den förutom Fredagsmoskén främsta sevärdheten i Herat – Musalla-komplexet. Idag (1975!) en stor park vid infarten till Herat med ruiner av religiösa

byggnader och fyra enorma minareter.

Men det är en historiskt viktig plats som minner om Herats storhetsperiod som periodvis huvudstad för Timuridriket som grundades av turk-mongolen **Timur Lenk** år 1370, och när det var som störst inkluderade dagens Centralasien, Iran, Afghanistan och delar av Indiska subkontinenten, och bestod tills imperiet, likt alla imperier, så småningom föll samman i början av 1500-talet. Timur Lenk gjorde Samarkand till huvudstad i riket, en stad som växte till cirka 150 000 invånare och lockade konstnärer och andra kulturbegåvningar till riket vilket gjorde dynastin till en av de mest framstående inom islamisk konst, litteratur, arkitektur och kultur.

Efter Timur Lenks död 1405 styrdes riket från Herat. Musalla-komplexets byggnader i ut-sökt timuridisk arkitektur innehöll annat ett mausoleum över drottning **Gawharshad**, hustru till Timurid-härskaren **Shah Rukh**, Musalla skadades allvarligt under det andra anglo-afghanska kriget 1885 och senare har jordbävningar fullbordat ödeläggelsen av komplexet så att endast minareterna finns kvar.

Tiggare och fattiga barn samlades kring oss, ville bli fotograferade och få betalt för det. Jag gick i min nya pyamas-dress, mycket behaglig. Träffade två killar i parken, som går 12:00 året i skolan, läser algebra och snackade bra engelska. Slog mig ned hos dem, och strax kom också Paula och Martin.

Skoleleverna har lektion på förmiddagarna 8–12 och sedan läser de själva inför examinationen om två månader, mellan 14 och 17.30, antingen här i parken eller inne i fredagsmoskén. Mycket hårt inför examen. Av 18 000 studenter kommer 2 000 att kunna läsa vidare på universitetet i Kabul. Algebran de studerar är densamma som jag hade i tredje årskursen på gymnasiet i Sverige. Intressant att se hur de använder arabiska siffror i alla tal.

Missade att möta intressant holländsk antropolog

Efter ett tag fortsatte vi vår rundvandring. Men jag gick hem 17.30, stupade direkt i säng. De andra åter ut och handlade. Jag mådde verkligen illa på kvällen, varm, varm. Jag bara låg och sov resten av kvällen och hela natten.

Missade en verklig pang-grej. Martin och Paula träffade en gammal holländsk dam ute på restaurangen, en antropolog som rest omkring i Asien i 30 år, berättade om massor av intressanta saker. Hon gav dem en introduktion att träffa Dalai Lama, hon har bott hos honom i indiska Dharamsala i sex månader och hon berättade initierat om den norra rutten genom Afghanistan till Mazar, som hon farit redan för 20 år sedan.

24 September 1975

Kl 8.30, vaken sedan en timme, har skrivit dagbok för igår. Magen är OK, jag känner mig bättre, är dock inte speciellt hungrig, åt en yoghurt till frukost. Martin sover, Paula läser ”Krig och Fred”.

Det är sista dagen så jag ville uppleva ännu en spännande sevärdhet i staden, nämligen Gazer-gah, ett kloster och gravmonument över sufi-helgonet **Khwaja Abdullah Ansari** (1006 – 1088) som var både en sufimystiker och skyddshelgon för Herat.

Jag promenerade själv tre kilometer norrut från stan till helgedomen som uppfördes 1425 av arkitekten **Qavam al-Din** från Shiraz på beställning av timuridfurstens Shah Rukh.

Hett att vandra i solen, gick och gick ut ur staden norrut, ett kulligt landskap, grönt med dammar, och hus längst upp slutningarna. Lade mig att vila en halvtimme.

En brännande, obarmhärtig sol idag, hade tur att finna en liten bäck med rent vatten. drack,

Total stillhet och lugn kring mausoleet

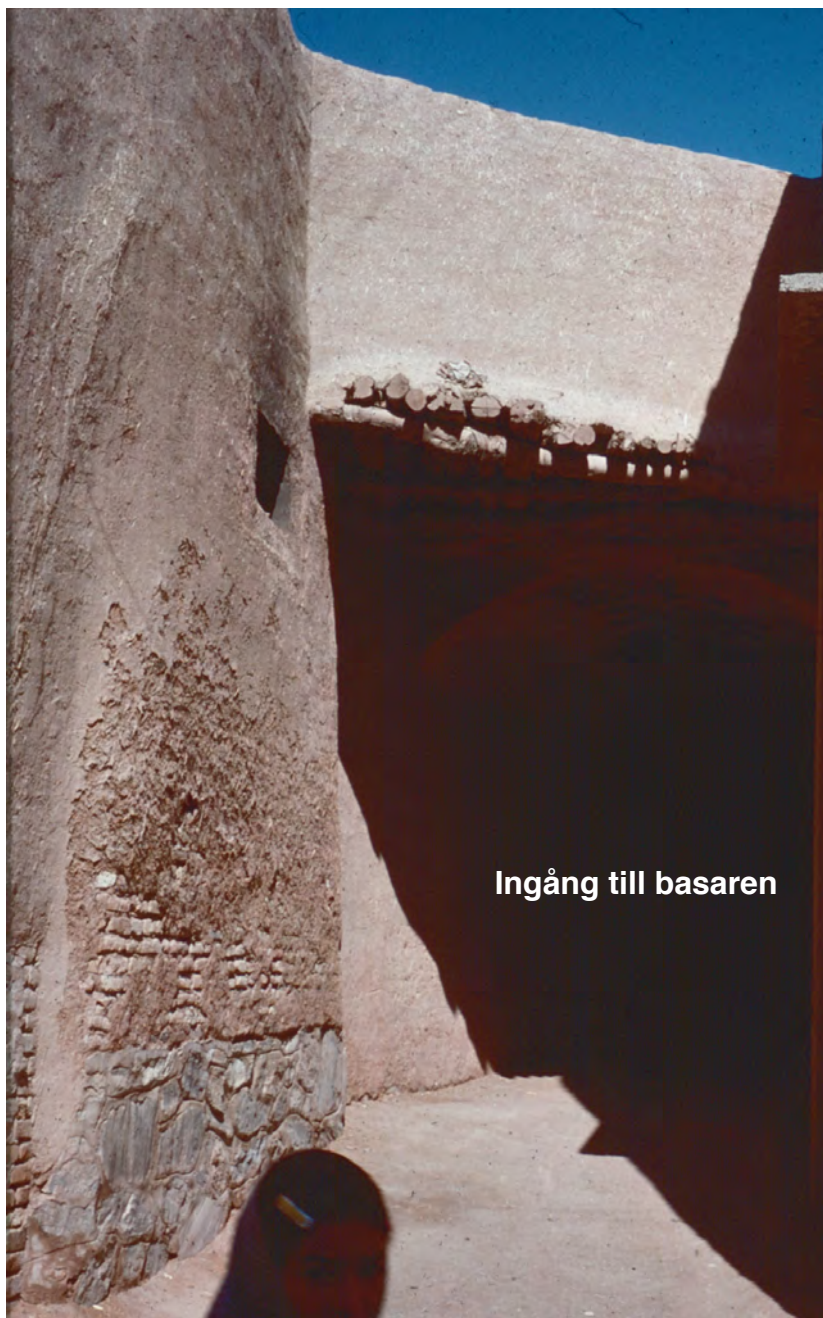
Det rådde en total stillhet och lugn kring mausoleet och kloster-ruinen. Man kunde ännu idag få ett intryck av hur praktfullt det en gång varit. En skön plats för kontemplation och frid. In och tittade, lade mig på en skuggig marmornisch och vilade.

Gick åter till Herat i ett svep, tog 90 minuter. Mådde inte bra, väldigt trött. Drack en Fanta och en kopp te när jag kom åter till hotellet, men fick genast gå på toaletten – spydde upp det jag druckit. Efter att ha duschat och svalkat ner huvudet kände jag mig åter OK. Men valde ändå att lägga mig att vila. Nyttigt och bra, upp 17.30, var nu helt kurant.

Klockan 18 gick jag och Martin ut på promenad runt om timuridernas mäktiga borg, byggd helt i lera, och den har varit täckt av kakelmålningar, men det mesta har fallit bort. Än idag är det en militär fästning så tillträde är ej tillåten – men runt om kunde man gå.

Då det var sista kvällen innan jag lämnar Herat och far norra vägen, gick jag till basaren för att byta min passväska, men butiken hade stängt klockan 18.

Åt middag på hotellet, köttbullar och potatis/ris. Skrev lite, så till sängs klockan 21. Martin och Paula stannade uppe ända tills midnatt.

Ingång till basaren

LARS EKLUND

ASIENRESAN 1975-76

- **Helsingfors–Tallinn–Moskva–Baku–Bandar Pahlavi-Gorgan**
10–16 september. Inledningen på sju månaders resa. Resebrev 4
- **Meshad-Herat** 17–24 september Resebrev 2
- **Maimana-Mazar-i-Sharif, Afghanistan** 25-30 september Resebrev 139
- **Bamiyan & Band-i-Amir, Afghanistan** 5-6 oktober. Resebrev 23
- **Kabul , Afghanistan** 1-3 & 10-14 oktober. Resebrev 24
- **Chitral och Bumboret , Pakistan** 15-22 oktober. Resebrev 117
- **Lahore–Amritsar** 20 – 30 oktober. Resebrev 90
- **Delhi-Pokhara, Nepal** 31 oktober – 14 november Resebrev 91
- **Helambu-dalen, Nepal** 21-28 november.
Äventyrlig veckolång ensamvandring (trek) Resebrev 17
- **Kathmandu-dalen, Nepal** 15-29 november. Resebrev 31
- **Chiang Mai – Bangkok – Nakhon Sri Thammarat, Thailand**
2-17 december Resebrev 32
- **Penang/Georgetown–Kuala Lumpur–Malakka–Singapore**
17 december –3 januari 1976. Resebrev 33
- **Jakarta–Bali–Surabaya–Yogyakarta–Jakarta-Bogor**
Indonesien 1-30 januari 1976. Resebrev 34
- **Colombo, Sri Lanka** 8-16 februari Resebrev 8
- **Sri Lanka–Tamil Nadu–Kerala, Indien** 19 februari – 10 mars. Resebrev 47

Sista etappen på resan – en månad i Sri Lanka och 14 dagar i sydindiska delstaterna Tamil Nadu och Kerala, varefter jag tog båten tillbaka till Sri Lanka och slutligen flyg hem till Sverige

ASIENRESAN 1975-76

- **Helsingfors–Tallinn–Moskva–Baku–Bandar Pahlavi-Gorgan**
10–16 september. Inledningen på sju månaders resa. Resebrev 4
- **Meshad-Herat** 17–24 september Resebrev 2
- **Maimana-Mazar-i-Sharif, Afghanistan** 25-30 september Resebrev 139
- **Bamiyan & Band-i-Amir, Afghanistan** 5-6 oktober. Resebrev 23
- **Kabul , Afghanistan** 1-3 & 10-14 oktober. Resebrev 24
- **Chitral och Bumboret , Pakistan** 15-22 oktober. Resebrev 117
- **Lahore–Amritsar** 20 – 30 oktober. Resebrev 90
- **Delhi-Pokhara, Nepal** 31 oktober – 14 november Resebrev 91
- **Helambu-dalen, Nepal** 21-28 november.
Äventyrlig veckolång ensamvandring (trek) Resebrev 17
- **Kathmandu-dalen, Nepal** 15-29 november. Resebrev 31
- **Chiang Mai – Bangkok – Nakhon Sri Thammarat, Thailand**
2-17 december Resebrev 32
- **Penang/Georgetown–Kuala Lumpur–Malakka–Singapore**
17 december –3 januari 1976. Resebrev 33
- **Jakarta–Bali–Surabaya–Yogyakarta–Jakarta-Bogor**
Indonesien 1-30 januari 1976. Resebrev 34
- **Colombo, Sri Lanka** 8-16 februari Resebrev 8
- **Sri Lanka–Tamil Nadu–Kerala, Indien** 19 februari – 10 mars. Resebrev 47

Sista etappen på resan – en månad i Sri Lanka och 14 dagar i sydindiska delstaterna Tamil Nadu och Kerala, varefter jag tog båten tillbaka till Sri Lanka och slutligen flyg hem till Sverige